

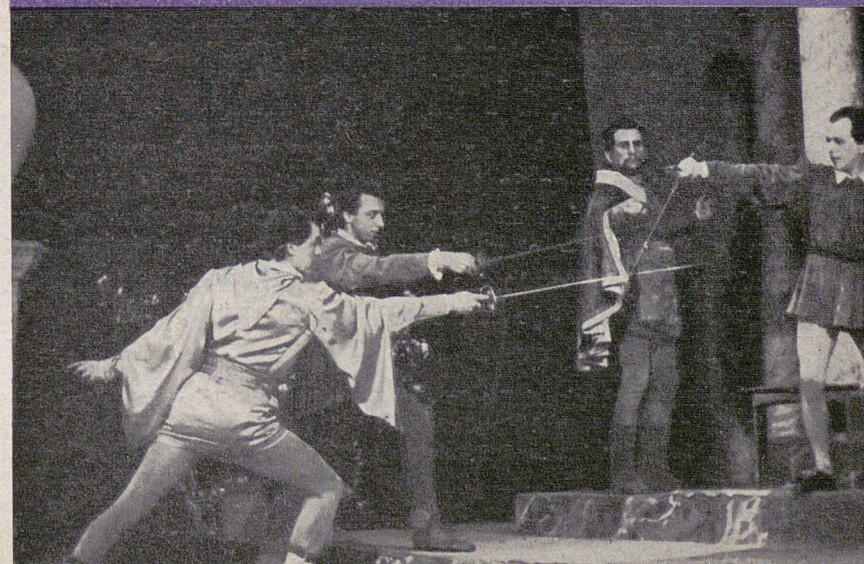
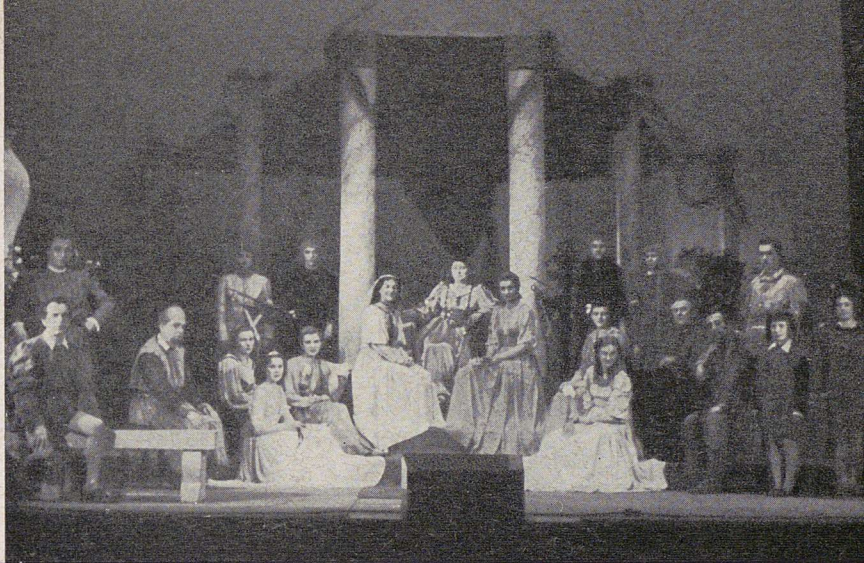
as 69

AMATÉRSKÁ SCÉNA

ROČNÍK 6
ZÁŘÍ
4 Kčs

9

MALÁ GALERIE (9)

Emma Mikešová je přední členkou jaroměřského souboru Vrchlický. Na snímku V. Šustila v roli Filumeny Marturano (1961). Když v roce 1960 vystoupil soubor na Hronově, byl s ní zveřejněn interwiev, z něhož vyjímáme: „Začala jsem hrát ve čtrnácti, letos je mi pětapadesát, v jaroměřském souboru jsem vystoupila skoro pětsetkrát. Náš soubor je starší o rovnou stovku než já. Divadlo dá práci a stojí hodně času. Ale co je to všechno proti tomu, že dává člověku takovou radost. Vychovala jsem dvě dcery (už jsou vdané), pracovala jsem v továrně, prodávala jsem v krámě — a vždycky jsem to nějak stačila, jen abych mohla večer do zkoušky. Je pravda, že jsem se kvůli divadlu jaktěživa dosytosti nevyspala. Ale nedala bych si je vzít za nic na světě.“

Na titulní straně Vrchlického Soud lásky v inscenaci souboru „Vrchlický“ Jaroměř, jehož velkému jubileu věnujeme toto číslo časopisu. Omlouváme se čtenářům naší pravidelné Dramaturgické příručky, že její pokračování naleznou výjimečně až v příštím čísle.

Redakce

Jaroměřské náměstí v třicátých letech 19. století.

K POČÁTKŮM ČESKÉHO OCHOTNICKÉHO DIVADLA V JAROMĚŘI

Krameriovy C. k. Vlastenské noviny přinesly v roce 1819 zprávu, že 9. a 16. května toho roku se hrála v Jaroměři „domácí společnost... na městském divadle zcela nově a krásně zřízeném“ vlasteneckou pětiaktovou činohru Loupežníci na Chlumském vrchu.¹

Protože zatím nejsou starší doklady o českém divadle v Jaroměři, stojí toto představení, uskutečněné právě před sto padesáti lety, na počátku jaroměřského českého divadelního dění ochotnického i profesionálního, které se časem rozvinulo do značné šíře a nejednou i přesáhlo místní význam.

Je ovšem více než pravděpodobné, že divadlo v české řeči bylo v Jaroměři provozováno už daleko dříve než až v roce 1819. Pouze proto, že studiu předobrozeneckého divadla v Jaroměři — platí tu i o historiografii kultury mnoha našich měst — nebyla dosud věnována pozornost, musíme zůstat u této hypotézy. Zda se v Jaroměři uplatnilo ve středověku divadlo v okruhu církevním (byl tu augustiánský klášter založený v polovině 14. stol.), patrně už sotva zjistíme. Jedno z nejstarších českých měst, ležící na důležité zemské stezce spojující Prahu s Kladskem a Slezskem, poznalo zato jistě v tuto dobu potulné žakéře. Zdá se být vyloučeno, že by si zde tito lidé dali ujit příležitost k výdělku, když na důležité zemské komunikaci od hranic ku Praze nebylo už — kromě Hradce Králové — jiné významnější sídliště. Bude také třeba teprve prostudovat, zda se za humanismu hrálo na jaroměřské škole. Pro humanistické školské divadlo máme z tohoto regionu cenné doklady z nedalekého Nového Města nad Metují.²

V době barokní hostovaly v Jaroměři patrně i kočující německé společnosti. Špičková část místního měšťanstva mohla s nimi přijít do styku zejména počátkem 18. století, když v letech 1717—1724 hrabě František Antonín Špork do nedalekého Kuksu zval činoherní společnosti. Pro divadelní život aristokratického rekreačního střediska vystavěl Špork i dřevěný Opera-Haus. V letech 1724 až 1725 působil tu dokonce impresário Antonio Denzio s italskou operní společností, takže se nabízel možnost poznat i operu, dobový vrchol divadelní kultury.³ Bylo-li kукské divadlo pouze epizodou, pak pobyty kočovníků v Hradci Králové, sídle krajské státní správy, byly čas-

tější. Herci z profese zakotvili na krátký čas i v těsném sousedství města, v pevnosti Plesu-Josefově, který se vynořil koncem 18. století — podobně jako Kuks na jeho počátku. Uprostřed roku 1789 působila tu krátce po zániku Boudy část souboru C. k. Vlastenského divadla z Koňského trhu, která zde patrně hrála pouze německy.⁴ Bez vlivu na kulturní klima v Jaroměři nemohly být v 17. a 18. stol. ani poměrně početné divadelní produkce jezuitského řádu v Hradci Králové. V těchto představeních hrávali čas od času i měšťané, tzv. sodálové, členové mariánských družin, hlavně ovšem ti, kteří prošli latinskými školami, protože jezuitské divadlo bylo hráno většinou latinsky.⁵

Především je však víc než pravděpodobné, že v Jaroměři, která byla až do poloviny 19. století městem zemědělců, živnostníků a řemeslníků převážně české národnosti, hrávalo se lidové divadlo sousedské. Jaroměř leží na okraji východočeského regionu, který v době barokní přímo proslul intenzivní divadelní činností tohoto druhu. V některých obcích se zde lidové divadlo udrželo až do konce minulého století a výjimečně i do století našeho. Prežívání folklórních zvyků a hlavně obřadů divadelního charakteru můžeme v místním materiálu sledovat až do konce 19. století. Pro obřad stínání kohouta, který měl silně divadelní charakter, máme z Jaroměře doklad z počátku min. století.⁶ Až do let devadesátých byly ve městě velké organizovány maškarní průvody, v nichž kromě tradičních postav vystupovaly i moderní typy.⁷

Během 18. století procházeli městem jistě i čeští loutkáři, a to tím spíše, že někteří z nich se rekrutovali z východních Čech. Loutkáři, ať už kočovníci, které jsme mohli vidat ještě koncem nacistické okupace, nebo amatéři, tvoří téměř ve všech českých městech významnou součást místní divadelní kultury, ač pouze zřídka kdy bývají do ní historiky divadla zahrnováni.

Divadelní život předobrozenecké Jaroměřě nemohl být podstatně jiný než v ostatních městech. A to tím spíše, že právě v Jaroměři se v 18. století více než jiným městem podobného charakteru divadelní kultura přibližovala v projevech mnohdy velmi vyspělých.

Za současného stavu bádání víme pouze, že česká inscenace Štěpánkovy úpravy Cunovy hry Die Räuber auf Ma-

riakulum, nazvaná při pražské české premiéře v roce 1815 Loupežníci na Chlumském vrchu, byla první místní českou inscenací měšťanského typu. S ochotnickými představeními tohoto druhu se jaroměřské obyvatelstvo — jak povíme dále — setkalo již dříve.

První české ochotnické představení v Jaroměři se uskutečnilo v tzv. druhé vlně rozvoje obrozeneckého ochotnického divadelnictví. Dobou jeho vzniku byl konec 18. století, kdy česká národně probudilá inteligence, toužící posílit rodící se české národní hnutí, organizovala v některých městech — v severovýchodních Čechách např. v Hořicích (1785)⁸ a Hradci Králové (1791)⁹ — ojedinělá česká představení. Druhá vlna, vyvolaná již rozvitějším společenským a hospodářským životem drobného českého měšťanstva, spadá do konce napoleonských válek a prvních mírových let. V tuto dobu se začíná česky hrát v několika východočeských městech, např. v České Skalici (1813), Červeném Kostelci (1820) a v Hronově (1826).

Na rozmachu ochotnického hnutí na Hradecku měl v tuto dobu zřejmě značný podíl Josef Myslimír Ludvík (1796 až 1856), rodák z Dolan u Jaroměře, který koncem druhého desetiletí 19. stol. dočasně pobýval v Hradci Králové. J. Loužil v nepublikované monografii o J. S. Patřkovi se domnívá, že jaroměřské představení Loupežníků na Chlumském vrchu lze považovat za součást „organizovaného nástupu Zieglerovy vlastenecké družiny“, která se po roce 1817 rozrůstala.¹⁰ Není skutečně náhodné, že téhož dne, kdy se hraje první české ochotnické představení v Jaroměři, zahajuje se pravidelnější česká ochotnická činnost i v Hradci Králové Štěpánkovou hrou Jak to as vypadne? J. M. Ludvík byl také — ukrýval se pod šifru M—ír — autorem připomenuté časopisecké zprávy o jaroměřském představení a lze mu přisoudit i ne-

signovaný referát o představení hradeckém v témže listě.¹¹ V obou městech, Jaroměři a Hradci Králové, hrávalo se předtím ochotnické divadlo v německé řeči. (Hradecký pokus o české divadlo z konce 18. stol. totiž ztroskotál.) Není proto vyloučeno, že jak jaroměřští ochotníci, tak ochotníci v Hradci Králové byli k českému představení vybídnuti. Zdá se, že tímto inspirátorem byl právě J. M. Ludvík.

Na další rozvoj českého divadla na Hradecku působili zvláště od třicátých let známí královéhradečtí buditelé (V. Kl. Klicpera, J. H. Pospíšil, J. B. Ziegler, J. Chmela ad.), kteří vytvořili z tohoto města tehdy nejvýznamnější české obrozenské centrum po Praze. Uvážíme-li, že v kraj- ských městech, v nichž sídlily státní úřady, církevní správa a vojsko, byla činnost divadelních ochotníků podvázána, nebyla-li docela umlčena, je třeba výsledky dosažené v Hradci Králové považovat za zcela mimořádné.

Čeští ochotníci, kteří tvořili „domácí společnost“, byli příslušníky místní inteligence a měšťanstva. (Hlavní žens- skou roli, statečnou Bibiánu, hrála dcera lékárníka Pay- era Alžběta.) K veřejnému vystoupení — jak vyplývá z Ludvíkova referátu — je vedly především motivy vlas- tenecké. J. M. Ludvík uvádí jaroměřské představení zcela jednoznačně do kontextu těch českých her v různých městech, jejichž cílem je „vzdělati, rozšířiti a upevniti“ českou řeč, „aby ztraceného práva sobě vydobyla“. České divadelní představení v Jaroměři charakterizuje pak Lud- vík výslovně jako „vlastenské podniknutí“.

Představení Loupežníků na Chlumu se konalo — dovi- dáme se dále — ve prospěch charitativní. („Nemalý vý- nos hry byl ustanoven nešťastnému pádu ohněm.“) Tuto skutečnost, i když nebyla hlavní příčinou, proč se hrálo, nelze pominout, protože právě po napoleonských válkách

Druhé vydání Štěpánkovy čínohry Loupežníci na Chlumu.

muselo si české měšťanstvo opatřovat různými způsoby prostředky pro zajištění městských starobinců, chorobinců, k výstavbě vyhořelých měst a objektů. I později se velmi často hrávalo pro nějaký charitativní účel. Hrát pro dobročinné účely byla i dobrá taktika vůči rakouským úřadům, které ochotníkům nepřály, protože představení s charitativními cíli se těžko dala zakazovat. Shledáváme-li podněty, které vedly k prvnímu českému ochotnickému představení v Jaroměři, pak ještě třeba připomenout, že divadlo, domácí i veřejné produkce, bylo v tuto dobu ve střední Evropě jakousi módou. Hraní divadla bylo považováno za dobrou společenskou zábavu hlavně v aristokratických a vzdělaneckých kruzích z času biedermeieru. Také ne jeden měšťan, napodobující tehdy podle svých možností životní styl vyšších vrstev, byl divadlem váben.

Pokud jde o střední a malá česká města, setkáváme se v tuto dobu s dosti rozšířeným jevem, že čeští vzdělanci a měšťané hrají divadlo v řeči německé. Nebylo tomu tak snad vždy proto, že by Tito lidé i v umění ustrašeně přijímali němčinu jako oficiální řeč, ani proto, že by se necítili Čechy, ale především proto, že němčina byla i v jejich kruzích považována za jazyk zcela případný pro vyšší společenský styk a kulturní projev. V některých městech i později hrávali čeští ochotníci alespoň čas od času německy.

Představení v české řeči bylo za této situace vždy odvažným vybočením z dosavadní konvence. Tak tomu bylo i v Jaroměři, protože tři předchozí německá představení, na něž Ludvík ve svém referátu upozornil, nesehrál nikdo jiný, než právě titíž místní ochotníci, kteří v roce 1819 nastudovali český Loupežníky na Chlumském vrchu. V referátu říká Ludvík jasně, že „ačkoliv již předtím tři německé hry provozovali“, žádná neměla takový úspěch. (Není samozřejmě vyloučeno, že v německých představeních hráli i další členové „domácí společnosti“, kteří se pro české představení nedali získat.)

Divadelní zábava města, které mělo sice německý náter, ale v zásadě v něm převažovalo obyvatelstvo české národnosti,¹² se tedy tímto aktem počestila. Několik lidí, patrně povzbuzených J. M. Ludvíkem, se postavilo proti dosavadní konvenci a tak významně napomohlo všemu dalšímu národně osvobozenkému dění ve městě. Význam jejich činu tkví hlavně v tom, že se veřejně přihlásili k české národnosti a distancovali od německy loyálních nebo národně indiferentních občanů. Protože se na divadle zřekli řeči vyšší společnosti a dali přednost řeči lidu a drobného měšťanstva, posílili významně, ať už si toho byli vědomi nebo ne, zájmy třetího stavu. Není vyloučeno, že se tímto svým činem v očích některých obyvatel společensky degradovali.

Dobové sepětí zájmů vlasteneckých s touhou po zábavě vyjádřili jaroměřští ochotníci výstižně už volbou svého prvního českého divadelního textu. Štěpánková úprava Cunovy hry, vydaná tiskem poprvé v roce 1816, je typická, umělecky ne valná a inscenačně ne náročná „rytírna“ napínavého děje, která byla někdejšími divákům asi tím, čím nám dnes jsou detektivní hry téměř hororového rázu. Tato rytířská hra líčí neuvěřitelnou srdatost měšťanské dívky Bibiány v boji proti krvežíznivým loupežníkům, kteří dlouho beztretně loupí a vraždí u kapličky na Chlumském vrchu a teprve důvtipem a statečností Bibiány dojdou zaslouženého trestu. „Činohra má v sobě vše, co obecnostvo žádá“, napsal Egon Ervín Kisch, „rytířskou romaniku, loupežnickou romantiku a náboženskou romantiku, velkomyslnost, ukrutnost a chlíplost, vše znamenitě rozděleno, a to tak, že v každém z pěti jednání se podává silná dávka každé z těchto přísad.“¹³ Národní význam této „vlastenecké činohry“ tkvěl zřejmě především v tom, že se odehrávala v české zemi. Její autor Heinrich C. Cuno, majitel karlovarské půjčovny knih, čerpal totiž z pověsti ze Sokolovska (Falknovska) a její český překladatel a adaptátor Jan Nepomuk Štěpánek jen ještě zdůraznil, že hra se děje v Čechách. Českému obecnstvu, libujícímu si už tehdy v historii, patrně

dělalo radost, že přihlíží příběhu z národních dějin, jehož hrdinkou je neohrožená česká dívka. Tehdejšímu divákovi zřejmě také lahodilo, že ta krásná statečná Bibiána je neurozeného původu, měšťanská dívka, a přitom svými vlastnostmi vysoko přečnívá všechny urozené postavy rytířny. V této hře, kterou Štěpánek v druhém vydání nazval Loupežníci na Chlumu (1820), se přímo ideálně spojoval moment národní s momentem zábavným na úrovni většiny diváků tehdejšího českého divadla. Proto po hře sáhli — jako po prvním českém textu — v řadě měst.

V několika případech již připomenutém Ludvíkově referátu se dovidíme, že hru realizovala — „domácí společnost“. Tomuto termínu nelze rozumět tak, že by snad ve městě již existoval nebo se ustavil spolek k hraní divadla. Byla to pouze hrstka občanů, kteří si získali — pod zámkou dobročinného účelu — povolení k českému představení, tak jako si předtím zažádali o individuální povolení i k zmíněným třem německým představením. Taková byla tehdy — praxe. Na druhé straně však měla činnost ochotníků již určitou kontinuitu, neboť šlo o jejich čtvrté představení. Až počátkem čtyřicátých let nalézáme v Jaroměři soubor, který má spolkový charakter, avšak ani tehdy ještě nelze hovořit o spolku v pravém smyslu. Teprve v srpnu 1861 — po vydání ústavy — byl na základě spolkovacího zákona ochotnický spolek v Jaroměři oficiálně ustaven. „Domácí společnost“ ochotníků považujeme — tak jako ochotnické družiny v jiných městech — pouze za prolog k pozdějšímu velmi rozvinutému spolkovému životu měšťanstva a dělnictva.

České představení bylo sehráno na „městském divadle... zcela nově a krásně zřízeném“ zásluhou král. měšťanosty Jana Golla. Nešlo ovšem o stabilně vybudované divadlo, jaká v tu dobu ostatně ve východočeské oblasti byla velikou vzácností. (Takové divadlo měl např. od roku 1804 zásluhou osvědčeného lékaře F. M. Kneislera Broumov.)¹⁴ V našem případě se jednalo o příležitostně zbudované, rozebratelné jeviště v některém větším hostinském sále na náměstí. J. M. Ludvík výslovně mluví o „dosti prostranném sále“. Rozebratelné jeviště bylo ve městě už dříve, neboť je potřebovali ochotníci pro předchozí německá představení, příležitostně snad i kočující herci.

První české představení v Jaroměři ukázalo, že v městě, které v tu dobu mělo zhruba tři tisíce obyvatel,¹⁵ je dostatek českého divadelního obecnstva. Představení muselo být opakováno, protože „dosti prostranný sál všechny sotva postihnouti mohl...“ Podle Ludvíka prý představení potvrdilo, že „Čechové předce jen pro češtinu mnohem větší náchyllost mají, nežli pro kteroukoliv cizí řeč, byť se i také němčině z hloupé módy, jejížto chrám však již nyní se boří, naklonění býti zdáli.“

Není se proto co divit, že ještě téhož roku se uskutečnilo další české představení. Na počest děkana Josefa Vojtěcha Procházky, který byl za péči o chudé dekorován císařem Františkem řádem Zlatého orla a jmenován dvorním kaplanem, byla 6. října 1819 sehrána hra Pravdy odplata, jejížhož autora se nepodařilo zjistit. Slavnostního představení se zúčastnili i královéhradečtí kanovníci Čeněk z Wartenberka a Štř, pevnostní velitel Josefova, generál Vogelsang, důstojníci, měšťanosta Goll a jiní oficiální hosté.¹⁶

Osudy českého divadla v Jaroměři v letech dvacátých neodpovídají však rozběhu z konce druhého desetiletí. Z těchto let totiž prozatím víme pouze o domácím představení, které uspořádali o prázdninách v roce 1824 posluchači práv František Jelínek, František Goll a Václav Volánek. Protože studenti neměli povolení k inscenaci, kterou se hráli při dobrovolném vstupném (ve prospěch školní mládeže) v soukromí, byli vyšetřováni. Aféra skončila pokoutou magistrátu, který byl shledán vinným, že představení nezakázal. Zda však Kotzebuvu hra Die Brandschätzung (Výpalné) byla skutečně hrána česky, doložit nemůžeme.¹⁷ I když lze připustit, že další výzkum může dosavadní obraz divadelní Jaroměře dvacátých let

pozmenit, stěžl se dá předpokládat, že v tuto dobu ochotníci rozvinuli větší činnost.

Teprve v letech třicátých a zvláště čtyřicátých se ochotníci velmi zaktivizovali. Tato představení jsou už součástí velké ochotnické aktivity (tzv. třetí vlny), kterou od počátku třicátých let programově z pražského centra vyvíjela tylovská generace, chtějící divadlem mobilizovat v celé zemi masy měšťanstva, inteligence a lidu. Ojediněle zprávy, které jsem shromáždil, mluví o souvislejší činnosti od konce třicátých let. Teprve v tuto dobu se podařilo z divadla učinit jediné poněkud pravidelné veřejné shromaždiště národně uvědomělého českého obyvatelstva v Jaroměři.

V roce 1831 hrálo se prý 21. srpna české divadlo v hostinci U zlatého beránka v předvečer kladení základního kamene k řetězovému mostu přes Labe.¹⁸ Z jednacího protokolu jaroměřského magistrátu se dále dovídáme, že v prosinci roku 1836 dostala skupina studentů povolení k divadelní hře.¹⁹ Na samý konec třicátých let spadá pak několik představení pro děti hraných dětmi. Česky se prý hrálo i v roce 1840, když byl svčcen základní kámen k nové školní budově vedle kostela sv. Mikuláše.²⁰

Zdá se, že na rozhraní třicátých a čtyřicátých let jaroměřské ochotnické divadlo projevilo takovou aktivitu, že se dočasně stalo příkladem pro okolní města. V časopise Květy z dubna roku 1840 stěžuje si dopisovatel z Hradce Králové, že tamní divadlo „zřídka se odevírá“, zatímco „v sousední Jaroměři horlivě českých her se ujmají“.²¹ O další činnosti víme od dopisovatele České včely, který měl Jaroměřákům za zlé, že od smrti M. S. Patřky (1838) nikdo nepodává do pražského tisku zprávy o životě ve městě. „Vímeť, že tam roku 1841 české divadelní hry ku prospěchu dobročinným... provozovány byly“.²² Napřesrok hrálo se prý 6. listopadu v předvečer otevření nové školy.²³ V roce 1843 se připomíná v České včele, že i ve Dvoře Králové nad Labem jsou mladíci, kteří by — podobně jako v Jaroměři a v České Skalici — „zimní večery mohli vyplnit rovněž tak utěšeným, jakož prospěšným a dobročinným způsobem“.²⁴ Jiná zpráva je z počátku října 1845, kdy Hubka-Rtinský v téměř časopise celkem nepřiznivě hodnotí studentské představení blíž neurčené Kotzebuovy veselohry hrané 9. září. „Jak doslycháme“, dodává tento dopisovatel, „hodlají někteří zdejší sousedé české hry provozovati...“²⁵ Týž autor dosvědčuje v Květech ze srpna roku 1847, že „česká Thalie jak obyčejně stánek svůj v Jaroměři rozbije...“, ale zároveň vyslovuje obavu, zda tomu skutečně tak bude i letos.²⁶ A konečně v roce 1848 se hájí v Národních novinách dopisovatel z Jaroměře před výtkou českoskalického kolegy, že Jaroměř prý — „jak obyčejně spí“. „Divadlo, ač ne stále, máme také,“ píše, „a zdejší ochotníci vždy dle možností k dobrému účelu přispívají...“²⁷ V roce 1848 měla snad být k oslavě konstituce znovu sehrána Pravdy odměna (Pravdy odplata)?²⁸

Zajímavou kapitolou v dějinách jaroměřského obrozenec-kého divadla je několik představení pro děti, které koncem třicátých let s dětmi navičil kaplan František Vlček. První prý provedl u příležitosti oslavy svátku purkmistra Jana Golla. V zimě 1839—1840 nastudoval pak několik dalších.²⁹ Mezi těmito hrami byla — podle zprávy Květů (1840) — i hra M. D. Rettigové Láska dětí.³⁰ Výtě-žek z představení kaplan věnoval místním chudým školákům, „pro dítky královéhradeckého ústavu“ a zbytek na zřízení městské knihovny. Dětská představení hraná dětmi, doklad rostoucí české pedagogické aktivity, byla v českém obrozeném divadle jevem velmi vzácným. Ze svědectví, která jsou k dispozici, nelze si udělat postačující obraz o repertoáru jaroměřských ochotníků. Není ovšem vyloučeno, že další průzkum archívů, proza-tím ne úspěšný, zejména povolovacích divadelních proto-kolů, repertoár přec jen zrekonstruovat dovoří. Zatím po-dle titulu známe z let dvacátých až čtyřicátých — kromě hry M. D. Rettigové Láska dětí, která byla určena dětem — pouze dvě hry. Jde jednak o Kotzebuovu hru Die Brandschätzung (1824) a pak o jednoaktovku téhož auto-

ra Pošta na Sebranici, kterou v překladu J. J. Melichara hráli jaroměřští ochotníci v roce 1845.³¹ Pro rok 1848 je pak připomínána hra Pravdy odměna, o níž bohužel nic bližšího nevíme. V. Hejna zaznamenal počátkem našeho století svědectví starých ochotníků, že v letech čtyřicá-tých byly „nejvíce oblíbeny“ hry rytířské.³² Avšak ani tato informace není dostatečně konkrétní, protože pod tímto termínem se mohou skrývat i některé české obro-zenské historické hry, např. Štěpánkovy nebo Klicpe-rovy.

Za tohoto stavu znalostí lze pouze konstatovat, že před rokem 1848, v předvečer buržoazní demokratické revo-luce, se hrávaly v Jaroměři pouze činohry, ne také ope-ry, jako např. v Novém Městě nad Metují, České Skalici nebo v Hradci Králové. Repertoár, určený především do-spělým divákům, zřejmě nad průměr nevyňikal, protože kdyby byl vybočil, jistě by se v soudobém tisku někdo o tom zmínil. Dochované tituly naznačují, že místní ochotníci kladli důraz na rekreační funkci českého di-vadla. Pokud jde o národní význam jejich počínání, spo-kojovali se patrně s faktem, že hrají v české řeči a že dávají českému obyvatelstvu, zejména drobnému měšťan-stvu, alespoň čas od času příležitost k veřejnému shro-máždění. Domněnku, že cíle zábavní v letech čtyřicátých byly silné, potvrzuje příslušník havlíčkovské generace V. Hubka-Rtinský. „Mnoho kusů již u nás dávano“, napsal v roce 1845 do České včely, „kterých jediný oučel býti se zdá, buďto by k hlasitému smíchu hrubými, oplzlými šprýmy popouzela, — čímž se ovšem něžná mravní uslech-tilost kazí, — buďto by zase pp. hercům příležitost po-skytovala, by sobě v papírových přílbách, rytířských škorních a širokých kordech vykračovali mohli...“³³

Velmi zajímavou otázkou, která také zůstává otevřenou, je, jaké texty byly voleny k poměrně značnému počtu představení připravovaných k různým místním slavnost-ním příležitostem. Kdyby se tuto otázku podařilo vyřešit, získali bychom odpověď, co se v českém městě této doby považovalo na divadle za tzv. oficialitu. Pokud jde o dětská představení, měla zřejmě pedagogic-ko-výchovný charakter v duchu tehdejší křesťanské mo-rální doktriny.

Materiál nedovoluje zatím také charakterizovat styl a úroveň představení. Lze pouze konstatovat, že divadlo se obecně velmi líbilo, takže některé inscenace musely být opakovány. Zřejmě tedy odpovídalo estetickým náro-kům drobného měšťanstva, jak je známe z některých ji-ných měst.

Z let čtyřicátých máme již konkrétní svědectví o prosto-rách, v nichž se v Jaroměři ochotnické divadlo hrálo. Pro-tože město ani v tuto dobu stále divadlo ještě nemělo, využívalo se větších hostinských sálů na náměstí, kterých bylo hned několik, protože Jaroměř byla dějištěm velkých obilních trhů, na něž vozili zboží zemědělci z Hradecka a přijížděli kupci z podhůří Krkonoš i ze Slezska. Před-stavení Kotzebuovy frašky Pošta na Sebranici (1845) bylo přemířováno v hostinci U zlatého beránka po levé straně radnice (čp. 13, v domě je dnes Oční optika). Protože však zájem o hru byl veliký, byla dvakrát reprízována v hostinci U zlatého anděla po pravé straně radnice (čp. 17), který měl větší sál. (V domě je dnes prodejna Po-traviny.) V tomto hostinci si pak ochotníci zařídili „z da-rů od příznivců a z přebytků her lepší divadlo“. Dobré jeviště bylo zřízeno i v hostinci U bílého lva (čp. 31, dnes Železářství).³⁴ Kolem roku 1848 se hrávalo střídavě na obou scénách.

Zda v době obrozené působili v Jaroměři i kočovní lout-káři, dosud také doloženo nemáme, ale je to velmi prav-děpodobné.

Ve srovnání s některými českými městy nevyvíjeli tedy jaroměřští ochotníci za českého národního obrození akti-vitu mimořádnou. V blízkém okolí si velmi agilně počí-nali v České Skalici, Hradci Králové a v Novém Městě nad Metují. Ve srovnání s většinou měst českého severo-východu, např. s Josefovem, Náchodem, Hronovem, Úpí-čím, bylo však v Jaroměři po divadelní stránce živo.

Hlavní příčinu, proč se jaroměřské inteligenci a měšťanstvu nepodařilo rozvinout výraznější divadelní činnost, vidím především ve skutečnosti, že Jaroměř byla pod ostrou kontrolou pevnosti Josefova.³⁵ Josefovská pevnost, silně obsazená rakouská garnisona, byla městu hrozbou i za buržoazně demokratické revoluce v roce 1848 a ještě i za druhé světové války. Povšimněme si jistě ne náhodné skutečnosti, že organizátoři divadla v Jaroměři byli tak často právě studenti, tedy lidé, kteří byli existenciálně na město nezávislí. Do jaké míry stín Josefova ovlivňoval i repertoár, nelze zatím zodpovědět. Avšak ani to patrně není náhoda, že současníci nepřipomněli ani jedinou hru, která by jednoznačně probojovala národní a buržoazně demokratické ideály. Z pevnosti přicházely samozřejmě do Jaroměře i pozitivní myšlenkové přínosy, protože v armádě byli také lidé vzdělaní a národně uvědomělí. Avšak tato skutečnost nemohla vyvážit negativní vliv Josefova na rozvoj národního a kulturního života města.

Druhou příčinou, která patrně vyplývá z první, byla skutečnost, že v době obrozenské nežil v Jaroměři buditel, který by výrazně přesahoval místní poměry. J. Rautenkranc, autor obran, působil ve městě jako učitel v letech 1803–1805, kdy se ještě české divadlo nehrálo. Michal Silorad Patrčka, který se do Jaroměře přistěhoval z Josefova v roce 1823, neměl patrně dostatek občanské autority v měšťanských kruzích a mezi vzdělanci. V pozdějších letech, kdy se hrálo již častěji, spočívala ochotnická činnost na jedincích z řad inteligence a měšťanstva, kteří se v celonárodním kontextu výrazně neuplatnili.

Jaroměřští buditelé si ve specifické situaci uvědomovali, že kromě divadla je třeba využívat ještě i jiných, méně viditelných forem působení na masy. Především dbali o to, aby v městě bylo v pořádku školství. Také veřejné knihovně — a v revolučních letech i čítárně časopisů — věnovali značnou pozornost. Spolupůsobením všech forem — především školství, literatury a divadla — zastihl rok 1848 Jaroměř dobře připravenou pro aktivní politický život.

V letech padesátých podařilo se ochotníkům z bachovské reakce činnost udržet. V roce 1851 „se několik sousedů seskupilo“ a provedlo více představení ve prospěch Národního divadla. Čistý zisk 36 zl. 38 kr. zaslali pak Sboru pro zřízení Národního divadla.³⁶ Místní ochotníci, vedení „tíatr meistrem“ Josefem Martínkem, sehráli v letech padesátých — podle svědectví V. Hejny — několik her. Uvedli hry Abelino, veliký zbojník (Zschocke, přelož. Hýbl), Dáblův mlejn na Vídeňské hoře (Hensler, přelož. Štěpánek), Rudolf z Felseka aneb Černodolský mlejn (Korompay, přelož. Štěpánek), Panošovo šelmovství (Kotzebue, přelož. Štěpánek), Divotvorný klobouk (Klicperá), Salamounův rozsudek (Stegmayer, přelož. Štěpánek), Čech a Němec (Štěpánek), Loupežníci na Chlumu (Cuno, upravil Štěpánek), Bílá růže (Rettigová) aj.³⁷ Všechny tyto hry byly produktem předbřeznové éry, patřily do repertoáru českého divadla před tylovskou reformou, v letech padesátých byly již z vývojového hlediska anachronismem. V druhé polovině let padesátých nastala — jak dokládá též pamětník — v činnosti ochotníků ochablost. Ochotnické divadlo tedy nezaniklo, tak jako v mnoha městech, nebylo však také na výši času. Teprve v letech šedesátých setkává se Jaroměř poprvé s hrami J. K. Tyla, které byly zrcadlem revoluční situace v zemi, i s prvními hrami francouzskými.

V letech padesátých se český divadelní život ve městě velice obohatil zájezdy prvních českých kočujících společností. Hostovala tu i společnost Prokopova, jejímž členem byl tehdy i Jindřich Mošna. Tato herecká družina 10. listopadu 1859 oslavila v Jaroměři sté výročí narozenin Friedricha Schillera uvedením jeho zakazovaného dramatu Úklady a láska.³⁸ Představení bylo nejen jedním z prvních projevů kulturních aspirací kočovníků, ale zároveň i předzvěstí společenských proměn, k nimž zakrátko došlo.

V letech šedesátých, kdy se Rakousko vracelo k ústav-

nímu životu, využili jaroměřští občané shromažďovacího práva dokonce pohotověji než v mnoha jiných městech. V roce 1861 byly konečně schváleny stanovy pěveckého spolku Jaromír, nejstaršího spolku tohoto druhu v českých zemích, který byl založen už v roce 1856. Počátkem června roku 1862 zakládají Jaroměřáci jako první po Praze tělocvičnou jednotu Sokol. Střediskem měšťanského života se stává Občanská beseda založená v témže roce. V čele spolkového života jsou v tuto dobu učitelé, zejména Josef Hink a Josef Křivohlávek.

V plné aktivitě se v roce 1861 objevují i ochotníci, seskupení tentokrát již v regulérní spolek, jehož předsedou se stal vzdělaný a pokrokový notář J. K. Exner. Hlavním režisérem a hercem Ochotnického divadla v Jaroměři, jak se spolek tehdy jmenoval, byl rukavičkář Vilém Langer. Repertoár ochotníků, který již detailně známe, kombinoval moderní dramatikou, zvl. francouzskou, s dramatickou obrozeneckou. Avšak divadelní činnost těchto — a dalších let — není už tématem naší studie.

V roce 1851 se ochotníkům podařilo zakotvit na delší dobu v prostorném sále hostince U bílé labutě, který patřil A. P. Zouzalovi. Nárožní starobylý dům ve fortifikačním systému, sloužící kdysi dočasně i jako klášter, byl bohužel zbořen v roce 1930. Zde byl již možný provoz na vyšší úrovni, byť jeviště ani nyní nebylo ještě stabilní. Na této scéně dalo se už konkurovat německé divadelní společnosti ředitele Proskyho, která v tuto dobu do Jaroměře zajížděla. V roce 1862 byl sál — na akciovém základě — speciálně upraven pro divadlo. Hlediště, v němž byla i galerie, mělo téměř dvě stě míst k sezení a místa k stání. Jeviště, za nímž byly zřízeny dvě prostorné šatny, bylo 9 m hluboké a 7 m široké. Na hlavní oponě jaroměřských ochotníků byl vymalován pohled na Jaroměř. Nové dekorace dodal pražský divadelní malíř Josef Macourek. Tento sál byl až do roku 1892, kdy jej A. P. Zouzal zlikvidoval, ohniskem jaroměřského společenského a kulturního života.³⁹ Snaha, aby Občanská záložna postavila městu kulturní dům, která se objevila v letech osmdesátých, neuspěla.⁴⁰ A tak až teprve zásluhou Sokola vznikla na počátku našeho století (1902) víceúčelová kvalitní budova v secesním stylu, která se stala novým ohniskem kulturního — a hlavně divadelního — života v Jaroměři. Po druhé světové válce byla vyhrazena pouze divadlu a nákladně zmodernizována. Pro divadelní představení byl v meziválečném údobí zřízen i Dělnický dům (1924) a Národní dům (1926). Příležitostně se divadlo hrávalo i v jiných prostorách.

Tak tedy začínala divadelní činnost v městě, které už po léta vstupuje do každé sezóny s přesně stanoveným plánem profesionálních a ochotnických představení, protože divadlo se zde těší velkému zájmu. Třebaže v Jaroměři nikdy nesídlilo profesionální divadlo, je považována za „dobrou štaci“, za město „divadelní“. Na počátku padesátých let byly jaroměřské soubory spojeny pod názvem Divadelní soubor Vrchlický do Závodního klubu Mír. Dnešní soubor je tedy pokračovatelem nejen v díle pionýrů českého ochotnického divadla z doby obrozenské, ale i Ochotnického divadla v Jaroměři, které se později přezvalo na Jednotu divadelních ochotníků a v roce 1889 zaštilo jménem básníka Jaroslava Vrchlického. V letech 1901–1939 stal se Vrchlický dramatickým odborem Sokola. Divadelní soubor Vrchlický navazuje i na činnost ochotníků ze spolku Barák a Klub mladé národní generace, kteří s Vrchlickým fuzovali počátkem století, a Spolku divadelních ochotníků, který se s ním spojil v předvečer druhé světové války, i jiných souborů. Je rovněž pokračovatelem v díle několika dělnických ochotnických souborů, Ruky, Vědy, Dřevodělníka, Sdružených spolků odborových, Máje, ZK ZAZ. I ještě několika dalších ochotnických skupin. Avšak význam ochotnického divadla pro kulturní rozvoj občanstva, pro humanizaci

společnosti, pro zápasy národní a sociální, jakož i jeho přínos do celonárodního divadelního vývoje, nelze zhodnotit v několikastránkovém článku.

POZNÁMKY

1. M.—fr (Ludvík J. M.), List z Jaroměře dne 17. května 1819, Závěsek C. k. Vlastenských novin 31, 1819, č. 22, 29. V. — 2. Moravec J., Z kulturního života našeho města v minulém století, in: Nové Město nad Metují a jeho kraj, Praha (nedat.), str. 191. — 3. Dějiny českého divadla I, Praha 1968, str. 263. — 4. Vondráček J., Dějiny českého divadla, Doba obrozenecká 1771 až 1824, Praha 1956, str. 162. — 5. Mikan J., Jesuitské divadlo v Hradci Králové, Hradec Králové 1939. — 6. Zfbt Č., Veselé chvíle v životě lidu českého, Praha 1950, str. 582, 586. — 7. Hejna V., Maškarní průvody, in: Hejna V., Vzpomínky ze staré i nové Jaroměře, Jaroměř (1936), str. 55—57. Novotný O., Maškarní průvody o masopustním úterý v minulém století v Jaroměři, Jaroměřsko 3, 1949, č. 2. — 8. Kačer M., Václav Thám, Praha 1965, str. 54. — Tábořský V. Š., Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého, Praha, 1931, str. 201. — Loužil J., Buditel, voják, vynálezce Michal Silorad Patřka 1787—1838, rkp. 1956, str. 109. Rkp v majetku autora. — 11. nesign., Z Hradce Králové 10. máje, Závěsek C. k. Vlastenských novin 31, 1819, č. 22, 29. V. — 12. Dlabáč B. J., Krátké vypsání českého království pro pouze českou školní mládež, Praha 1818, str. 152: „Měšťané tohoto města české řeči se přidržují, a řemesly, rolní, a zahrady se vyživují.“ — 13. Kisch E. E., Pražský pitaval, Praha 1958, str. 175—176. — 14. Javorin A., Divadla a divadelní sály v krajích českých I, Praha 1949, str. 27—28. Černý F., Kurzíva o Městském divadle v Broumově, Divadlo 6, 1955, č. 9. — 15. Loužil J., cit. dílo, pozn. 584. Stav z r. 1826 zachycuje spis magistrátu NE 379/1826 Häuser et Seelenzahl bei Jaromierž 1826, Okresní Archiv v Jaroměři, spisovna magistrátu, kr. A. Spis uvádí 3060 obyvatel. — 16. nesign., Z Jaroměře dne 7. října, Kramériusovy C. k. Vlastenské noviny 31, 1819, č. 44, 30. X. — 17. Vondráček J., cit. dílo, str. 511. — 18. Burdych A., 120 let divadla v Jaroměři, in: Pamětní list, — 120 let divadla v Jaroměři, Jaroměř 1939, str. 15. — 19. Protocollum Politic 836 [Jednací protokol jaroměřského magistrátu z roku 1836], Č. j. 2429 — 17. XII. 1836, 24. XII. 1836. Registraturbezeichnung

A/181. Okresní archiv v Jaroměři. [Sdělení J. Loužila.] — 20. Viz pozn. č. 18. — 21. L., Z Hradce Králové, Květy 7, 1840, č. 14. — 22. Vladimír, Dopis [Z Jaroměře], Česká včela 11, 1844, č. 38. — 23. Viz pozn. č. 18. — 24. Bijanecký, Dopis ze Dvora Králové, Česká včela 10, 1843, č. 84. — 25. Hubka-Rtinský Č., Z Jaroměře, Česká včela 12, 1845, č. 79. — 26. Hubka-Rtinský V., Z Josefova, Květy 14, 1847, č. 102. — 27. J. Š., Z Jaroměře, Národní noviny 4. VII. 1848. Je to odpověď na nesign. čl. Z České Skalice, Národní noviny 7. IV. 1848. — 28. Viz pozn. č. 18. — 29. Polický H., Kaplan František Vlček, in: Rukopisná kniha učitele Hynka Polického, rkp. 5196, str. 199. Okresní archiv v Jaroměři. — 30. Viz pozn. č. 21. — 31. Jde zřejmě o hru, kterou ostře kritizoval Hubka-Rtinský v České včele 1845. V. Hejna (1857—1937) v knize Dějiny divadelních ochotníků a dram. odboru Vrchlický v Jaroměři 1819—1926, Jaroměř 1926, str. 7 uvádí svědectví starých ochotníků, že v roce 1842 byla hrána Kotzebuova hra Pošta na Sebranicí. Hejnou uváděnou dataci považujeme za omyl. Pro rok 1845 mluví především ta skutečnost, že J. J. Melichar vydal překlad frašky Pošta na Sebranicí — pod pseudonymem J. L. Stráník — až v tomto roce. Podle České včely (viz pozn. 25) se Melichar, který výnos ze svého překladu určil na náhrobek M. S. Patřky, napsal pro jaroměřské představení i proslov na počest nového purkmistra V. Svobody „duchem národním naskrz vanoucí“. — 32. Hejna V., Dějiny divadelních ochotníků a dram. odboru Vrchlický v Jaroměři 1819—1926, Jaroměř 1926, str. 7. Přetištěno též v knize téhož autora Vzpomínky ze staré i nové Jaroměře, Jaroměř (1936), str. 86—99. — 33. Viz pozn. č. 25. — 34. Viz pozn. č. 32. — 35. Černý F., O Jaroměři, Jaroměřsko, 2, 1948, č. 2—3. — 36. Polický H., První dar na Národní divadlo z Jaroměře, in: cit. dílo, str. 258. — 37. Hejna V., cit. dílo, str. 9. — 38. Knap J., Umělcové na pouti, Praha 1961, str. 28. — 39. Základní informace o prvním stálém jaroměřském divadle podává cit. kniha V. Hejny, str. 13—15. Viz též od téhož autora Vzpomínky ze staré i nové Jaroměře, Jaroměř (1936), str. 19, 46. O akcích na divadlo podává doklad V. Duben, 130 let českého divadla v Jaroměři, Jaroměřsko 3, 1949, č. 5. Macourkovo autorství dekorací dokládá nesign. článek v čsp. Hlas 21. XI. 1862. [Z Jaroměře, 13. listopadu.] — 40. Památník Sokola jaroměřského — 1862—1903 — vydán v den slavnostního otevření vlastní tělocvičny, Jaroměř 1903, str. 11. Tamtéž rozsáhlá dokumentace sokolovny — včetně divadla.

J A R O M Ě Ř A D I V A D L O

Osłavy stopadesátého výročí vzniku českého divadla v Jaroměři jsou velkým kulturním svátkem našeho města. Je to příležitost nejen ke vzpomínce na velikou aktivitu, kterou v různých dobách jaroměřští ochotníci vyvíjeli, nejen chvíle k projevu vděku těm, kdož divadelní představení připravovali a připravují, ale i k úvaze nad významem jejich práce a dalšími perspektivami kulturního života obyvatelstva v našem městě i okolí.

Ochotnické divadlo v Jaroměři vzniká po napoleonských válkách, v době, kdy se český národ probouzel z útlatku, v němž žil dlouhou dobu po zániku českého státu. V době obrozenecké bylo divadlo nadlouho jedinou veřejnou tribunou probouzejícího se českého národa a zároveň jedinou kulturní institucí v městě. Vlastenečtí ochotníci hrávali zde ne-

jen pro zábavu dychtivého obecnstva, ale i proto, aby šířili národní ideály a pomohli zušlechťovat český jazyk. Od té doby národní život se rozvinul a také život kulturní se bohatě diferencoval. Česká divadelní představení, ať už ochotnická nebo profesionální, mají v něm stále důležité místo.

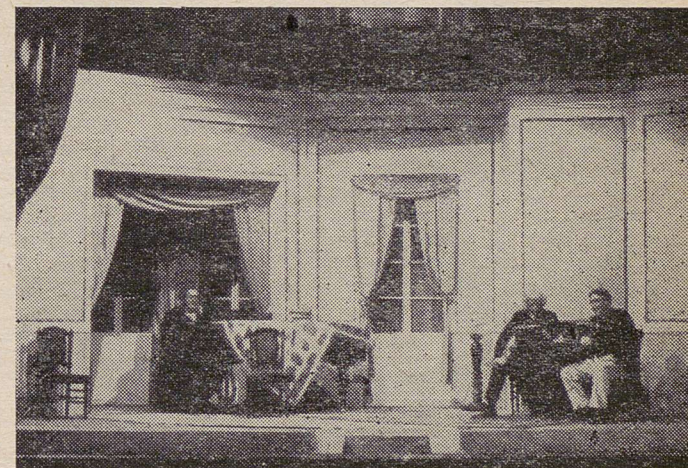
Jaroměř si získala pověst města, které divadlu přeje. Proto zde také rády hostovaly kočující společnosti a zajižděli sem k pohostinským hrám přední čeští herci. Těžiště divadelního dění leželo však zde vždy v práci amatérů.

Zásluhou ochotníků podílelo se divadlo v Jaroměři na národních i sociálních zápasech občanstva, přispělo vydatně demokratizaci našeho společenského organismu a zvyšovalo kulturní úroveň obyvatelstva. Soubor získával vždy zájem a nad-

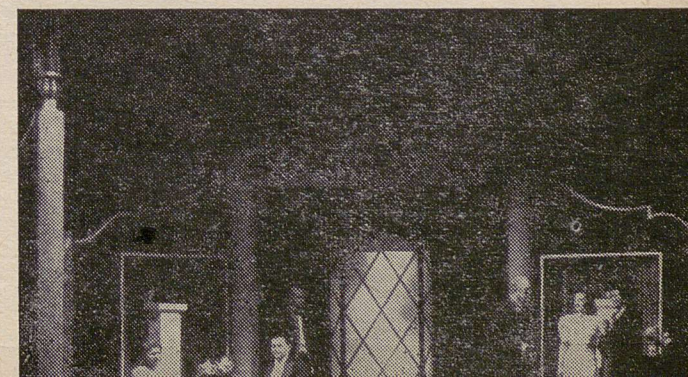
šení mladých lidí a má stálý kádr ochotníků, kteří divadelní práci zůstali věrni po celý život a kteří v ústním podání zachovávají mladé generaci vzpomínky na leta, kdy oni začínali a za jakých podmínek hráli. Tyto tradice jsou základem toho, že ochotnické divadlo, mimo období válek, kdy byla i divadelní činnost zakázána, hraje nepřetržitě v pravidelných jarních a podzimních sezónách. Tím udrželo dodnes tradici aktivního vztahu obyvatelstva ke kultuře.

Velké proměny života působí přirozeně i na hospodaření s volným časem a na přetvářející se zájmy obyvatelstva. Výročí českého divadla v Jaroměři mělo by nás povzbudit ke zvýšení kulturní práce i na jiných úsecích moderní společnosti dneška.

FRANTIŠEK DVOŘÁK,
místopředseda MěstNV Jaroměř

Shora: Líbušín hněv (1892), Ve jménu Boha (1921), dole Potaš a Perlmuter (1929); vpravo shora: Madame Sans-Gêne (1923), Kající Venuše (1939), Dvojitá tvář (1935), Povstání z nouze (1936) a Země úsměvů (1941).

nad naší divadelní kronikou a archívem

Fráňa Šrámek:

„Život — jeho slávě se pokloňme,
jeho chválu zpívejme.“

Když v r. 1935 předal předseda Alois Burdych divadelnímu souboru kroniku, řekl: „Kronika má být živým obrazem činnosti našeho divadelního souboru Vrchlický pro ty, kteří přijdou po nás, aby dále pracovali na díle našich předchůdců a celých generací, pokračující v činnosti posvěcené láskou a nezištností. Kronikářům kladu na srdce: pište věrně, poctivě a svědomitě, neboť zapisujete historii lásky, radšení a obětavosti k práci ochotnické, jejíž cíl je vznešený a krásný...“

Zapisovat do divadelní kroniky není práce snadná, neboť není možno zachytit všechno, co se v takovém úle, jako je divadelní soubor, děje — ale když už mi bylo svěřeno, abych i já byla účastna na zápisech pro čas budoucí, snažím se svědomitě plnit

v úvodu uvedený odkaz. Od roku 1955 sleduji veškeré dění divadla, aby bylo věrně zapsáno na stránkách kroniky. Významné události, jako byly např. Jaroměřské divadelní týdny, festivaly, které byly podpořeny patronáty okolních JZD a zdejších závodů, jejichž zaměstnanci odevzdávali hostujícím souborům upomínkové dary — dále zájezdy na národní přehlídky, účast na Jiráskových Hronovech, to vše jsem zaznamenala velmi podrobně. Byly to události radostné, bohužel, běh života přikazuje zmínit se i o lidech, pro něž bylo divadlo velikou láskou, kterou jim dokázala vzít jediné smrt. Významnou práci pro mne bylo seřadit abecední seznam všech her od r. 1962, pokud to bylo možno ze zachovaných plakátů zjistit. Dalšími

Fotokopie dopisu Jaroslava Vrchlického.

Století a ucelení práce,

*byl jsem velmi překvapen obsahem Vašeho listu. Toť pro mne
vzpomínka na volání, kteréž Jaroslav odevzdal. Litoval jsem, že
ne, že jsem se dramatické práce nejméně v divadle Jaroslava
tak i spíše dříve, dříve, podávám. Hlas Vaš,
volání práce, dodává, že jsem venčil, angličtina, jazyk o angličtina
práci dramatické a je Vaš je do divadla. Toť má, je
by Vaš vzpomínka na litoval ne odevzdal mne, mne,
angličtina, je jak klasika volání, že jsem dále
tem, že jsem jedním z a dále práce dramatické
jeť jednou díl o odevzdal práce.*

Upravené a přeložené

Jar. Vrchlický

V úryve 25. listopadu 1959

přesnými zápisy do kroniky jsou zachycena všechna hraná představení v každém roce, jejich průběh, režiséři, uskutečnění našich zájezdů na cizí scény, rovněž tak hostování profesionálních herců a cizích souborů na našem jevišti.

Radostný zápis o otevření nového divadla v r. 1959 vyvolává mnoho krásných vzpomínek na slavnostní zahájení při udílení čestných vyznamenání členům. Mezi ně patří jedna zvlášť dojemná. Stáli jsme na jevišti v popředí tři nejstarší členové, Václav Duben, Jan Dvořák a já, a tu mi Jenda stiskl ruku a tiše povídal: „Víš, jen jednou, jedinkrát ještě bych chtěl přejít po tomto krásném jevišti...“ Osud však jeho přání nesplnil — A tak se zápisy hromadí a připomínají obětavou práci a nesčetný počet hodin, který této činnosti byl s láskou a nadšením věnován.

Ještě radostnější prací pro mne je archív, spojený s knihovnou divadelního souboru. Když jsem sestavovala dokumentaci a statistiku divadelního souboru, jeho činnost a rejstřík her pro každého člena od roku 1902, třeba jen s jediným vystoupením (a bylo jich na sta) — co postav, které jsem znala, opět ožilo v mé paměti — i ti mrtví přešli znovu jevištěm, znovu jsem slyšela jejich slova. Marii Kosteckou ve hře Karla Čapka Matka, jak vkládá do rukou nejmladšího syna Toního pušku se slovem „Jdi“. Jan Šváb st. se usmíval jako Hošek z Veselých paniček windsorských, slyšela jsem opět kovový, sytý hlas Zdenka Jarolímka, viděla jsem nezapomenutelnou Emilii Karlovou jako jedinečnou Kláskovou v Jiráskově Lucerně. Také Jendu Dvořáka, jak si jako sekerník v téže hře zazlořečil: „Churoto jedna, ze mhy upletená!“ — milou, usměvavou Anetu Wagenknechtovou jako Kačenku ve hře Strakonický dudák, který byl hrán jako první představení po osvobození v r. 1945. Z paměti se vybavily komické postavy Václava Dubna, Jaroměřského Mošny, pobesedovala jsem si se vzácným přítelem Adou Větvíčkou a s mnoha jinými.

Bližších údajů od začátku působení divadelního souboru archív postrádá, jen několik starších plakátů z roku 1872—1890 svědčí o jeho činnosti. Teprve od r. 1902 byly prováděny přesné zápisy.

V archívu jsou uloženy různé cenné rukopisy, nejvzácnější z nich je rukopis Jaroslava Vrchlického, kterým svoluje, aby divadelní soubor nesl jeho jméno.

Divadelní soubor Vrchlický se může pochlubit nejen bohatou tradicí a úspěšnou činností, která byla mnohokrát čestnými diplomy a uznáním vyznamenána, ale i pečlivě uspořádanou divadelní knihovnou, jež čítá 5189 knih. Z celkového počtu svazků je 1890 činoher, 1164 veseloser, 563 dramát, 495 komedií, 381 her pro

mládež, dále operety, frašky, aktovky. Mezi divadelními knihami jsou skutečné rarity, jako např. přes 100 let staré vydání Shakespearových her, které pochází z let 1856—1872. K vůli informaci ještě uvádím: Divadelní soubor Vrchlický má od r. 1902 až 1968 zaregistrováno 663 členů ve 24 435 vystoupeních, cizí soubory vykazují 298 vystoupení, takže na jevišti d. s. Vrchlický bylo v letech 1902—1968 uskutečněno 24 743 vystoupení.

V sledovaných obdobích se objevovaly na našem jevišti hlavně hry domácích autorů, avšak i cizí tvorba v překladu vykazuje úctyhodný počet.

Tvorba

Česká a slovenská	269	883	93	976
Anglo-americká	49	83	29	112
Antická	1	—	1	1
Čínská	1	1	—	1
Dánská	2	2	—	2
Finská	2	2	—	2
Francouzská	35	59	11	70
Holandská	2	2	—	2
Italská	10	8	5	13
Jugoslávská	2	3	—	3
Maďarská	5	4	1	5
Německá	32	45	13	58
Norská	2	3	2	5

Polská	9	8	4	12
Rakouská	6	14	4	18
Rumunská	1	—	1	1
Ruská a sovětská	30	48	22	70
Španělská	4	7	4	11
Švédská	1	1	1	2
Švýcarská	1	—	2	—
Ukrajinská	2	2	—	2
Celkem	466	1175	193	1368

V těchto číslicích je vyjádřen poměr ochotnictva hlavně k českým spisovatelům, k české literatuře a k českému umění, je v nich vyjádřena i cena a schopnost ochotnictva v oboru kultury a obětavá láska a nadšení k ochotnickému divadlu.

MARIE STÁROVÁ

od stodvacítky do stopadesátky

Psal se rok 1939 — začátky nacistické okupace. Ale naši ochotníci připravili velkorysé oslavy 120 let českého divadla v Jaroměři. Vyvrcholením se stal I. divadelní týden, v němž proběhla soutěž jedenácti amatérských souborů. Byl to slavný začátek, žel, krátké tradice. Pak ještě šestkrát se slavily tyto velkolepé svátky ochotnických nadšenců. Později nesmyslné a necitlivé administrativní zásahy tehdejších kapitánů kultury (víceméně samozvaných nebo nadiktovaných) znemožnily v nich pokračovat.

V I. jaroměřském týdnu u nás hrála Pěvecko-ochotnická jednota Klicpera z Chlumce n. Cidl. Klicperova Hadriána z Římsů, Jednota Jirásek ze Smiřic B. Benešové Věru Lukášovou, Kollár z Police n. M. Čapkovu Věc Makropulos, spolek Čapek z Malých Svatoňovic dramatizaci Čapkovy První party, Hanka ze Dvora Králové n. L. Synkovu Noční službu, ochotníci z N. Města n. M. Santnerova Lásku, Náchodští Kvapilova Oblaka, domácí Lomovu Kající Venuši, Českoskaličtí Baarův Poslední soud, Spolek divadelních ochotníků z Pardubic Stroupežnického Zvíkovského ráráška a Paní mincmistrovou a konečně Jednota Jirásek z Úpice hru A. Horákové Páni. Porota byla ve složení: Lída Volfová z Náchoda, Dr. Klementina Rektorisová z Prahy, Bedřich Kavan ze Rtyně, Julius Mittlöhner z Prahy a Václav Volánec z Olomouce. Udělila první cenu v pánských rolích dr. Jílkovi z Pardubic a v dámských rolích M. Stárové z Jaroměře.

V II. divadelním týdnu v r. 1940 defilovala na jaroměřské scéně řada ochotníků — z Hořic ve hře Operace od K. Tomáška, ze Dvora Králové n. L. se hrou K. Horkého Bejvávalo aneb Loupežníci na Chlumu, z Nového Bydžova s Calderonovou hrou Chudý musí mít za ušima, z Červeného Kostelce v Grmelově hře Ta pravá, domácí soubor s Vernerovou komedií Štěstí je umění, chlumečtí ochotníci s Vrchlického Námluvami Pelopovými, Poličtí s hrou Mezi námi děvčaty a sousedé z Josefova s Němečkovou hrou Zač lidský život.

V téže roce se na našem jevišti konala i závěrečná soutěž sedmnácti venkovských souborů Jaroměřska, do které postoupilo šest nejlepších: Starý Ples (Jirásek, Otec), Holohlavy (Jirásek, M. D. Rettigová), Nový Ples (Tyl, Paní Marjánka), Dolany-Čáslavky (Kvapil, Oblaka), Vlkov

(Rajská-Smolíková, Zelené království), Jásenná (Jirásek, Lucerna). Zvítězili ochotníci z Dolan-Čáslavek.

Za přituhujícího teroru okupantů jsme se pak museli odmlčet, takže III. divadelní týden se konal až v r. 1945. Měl tento program: Ochotnická jednota Česká Skalce (Maugham, Posvátný plamen), Tylovo divadlo Hořice (Černoch, Veliká zkouška), Sdružené spolky z Úpice (Svoboda, Poslední muž), Hanka Dvůr Králové (Gogol, Revizor), Kollár Police nad Metují (Theer, Faethon) a ochotníci z Hronova (Radok, Vesnice žen).

Na IV. divadelní týden (1946) se do Jaroměře sjeli ochotníci z Třebechovic (Sofokles, Elektra), Dvora Králové (Lesk, Miláček bohů), Hradec Králové (Štolba, Penize), Vrchlabí (Faltys, Veronika), Hořic (Pagnol, Malajský šíp), Chlumec n. C. (Lauterbach, Morana) a Jaroměř (Drda, Hrátky s čertem).

Také V. divadelní týden v r. 1947 měl hodnotnou náplň a jaroměřské publikum vidělo velmi dobrá představení těchto her: Čapek, Loupežník (Lidová scéna Pardubice), Labich-Martin, Pan Perrichon na cestách (Jirásek Nový Bydžov), Nezval, Manon Lescaut (Symposion Třebechovice), Hamilton, Plynové lampy (Chlumec n. C.), Shaw, Pygmalion (Dvůr Králové n. L.) a Priestley, Inspektor se vrací (Jaroměř).

V pořadu VI. divadelního týdnu se objevily tyto soubory: Vrchlický Jaroměř (Kratochvíl, České jaro), Hanka Dvůr Králové (Gorkij, Vassa Železnovova), Mittlöhnerův okresek ÚMDOČ Pardubice (Thomas Brandon, Charleyova teta), Jednota Hořice (Jean Letras, Štěstí do domu), Jednota Smiřice (de Usseau-Gow, Hluboké kořeny), Máj Jaroměř (F. G. Vacek, Tragedie ostrova), Spolek divadelních ochotníků Hronov (Čechov, Strýček Váňa), Symposion Třebechovice (Suchovo-Kobylin, Svatba Krečinského) a Jirásek N. Bydžov (Hellmannová, Lištičky).

VII. jaroměřský divadelní týden se stal festivalem k oslavě 130. výročí vzniku českého divadla v Jaroměři. Trval tentokrát déle než týden a už tradičně vyprodanému hledišti našeho divadelního stánku se představily tyto soubory: Klicpera z Hradce Králové uvedl Johna Steinbecka Měsíc zapadá, Jirásek z Nového Bydžova Molliérova Tartuffa, Jednota z Pardubic zahrála brilantně dramatizaci Čapkových Apokryfů, Jednota z Hořic přijela

se Stodolovou Marinou Havranovou, Kollár z Police n. M. s Čechovovým Rackem, Symposium Třebechovice uvedl dramatičkou M. Gorkého Matky, chlumecký Klicpera hru svého režiséra O. E. Leska Nejkrásnější role, Jednota z České Skalice hru Čapkovu Věc Makropulos, hronovští ochotníci Tylovu Tvrdohlavou ženu, Cervenokostelečtí přivezli silnou inscenaci Lope de Vegovy Fuente Ovejuna a Vrchlický Jaroměř zahrál Čechovův Višňový sad.

V dalších letech se tvář všech ochotnických akcí měnila ve shodě se zmatky doby. V padesátém roce se konal festival lidové tvořivosti s velmi neurovaným repertoárem i nesourodou úrovní. Účinkoval tehdy jaroměřský Máj (Orlín Vasilev, Poplach), Pěvecká a hudební jednota Jaromír Jaroměř (Zpívají a hrají), Divadelní ochotníci Jaroměřska (Stroupežnický, Naši furianti), Jirásek Smiřice (Kruczkowski, Odvety), soubor ČSM (Zpíváme zpěv míru), ZK ZAZ Jaroměř (Pavlenko, Štěstí), Krajské oblastní divadlo Hradec Králové (Šafránek, Ráno startují letadla), dále se uskutečnil Večer vojenských souborů, Hrátky s pionýry a představení souboru Vrchlický (Gergely, Váš syn žije).

Až za deset let ozlilo jaroměřské divadlo ochotnickými hosty, aby poskytlo naší široké, věrné a náročné návštěvnícké obci možnost spatřit novou přehlídku. V r. 1960 se uskutečnil Divadelní festival polabských krajů, v němž se vystřídal dvanáct souborů.

Byli to přátelé z Kutné Hory, Mělníka, Police n. M., Velkých Svatoňovic, náš soubor Vrchlický, dále smíchovská Vagónka Tatra, soubory z Čelákovice, Dašic, Loun, Chrudimě, Jablonce n. N. a druhý pražský soubor (Propagační tvorba). Byl předveden pestrý výběr dramatických děl — Jan Roháč, Pohled do očí, Pět večerů, Pan Johanes, Půlnoční mše (třikrát), Útek z nouze, Slzy, které svět nevidí, Monika, Člověk hledá radost, Jegor Buljčev a ti druzí.

Dobrym pokračováním se stal následujícího roku Divadelní festival českých krajů, míněný jako semifinále pro Hronov. Vystoupily na něm soubory Máj Praha (Kyncl, Voják), ZK Techn. sklo Sázava (Stanislav, Dům na roz-

cestí), Rieger Pelhřimov (Aškenazy, Noční host), Hálek Nymburk (Paulů, Ocelová lávka), Důl Nejedlý Malé Svatoňovice (Čapek, Matka), spojené soubory Plzeňska (Cach, Paní Kalařová), KAS Cheb (Pfeiffer, Dva lékaři), Divadlo komedie a satiry Ústí n. L. (Karvaš, Zmrtvýchvstání dědečka Kolomana), OB Louny (Kohout, Třetí sestra), Tyl Kadašova Řečice (Lichý, Cínový voják) a ZK Křivopolské Police n. M. (Martinec, Hlavní přelíčení).

Menší počet souborů vyplnil festival v r. 1962, kdy se představili hosté z Plzně (Neruda—Hrubý, Francesca di Rimini), Nové divadlo DO kpt. Jaroše z Mělníka (Aškenazy, Host), ZK MAJ Hronov (Gorbatov, Zákon zimního tábora), JKP Chrudim (Šimáček, Draček darebáček), Divadlo komedie a satiry Ústí n. L. (Daněk, Svatha sňatkového podvodníka), Jiří, ZK Lázně Poděbrady (Skála, Pozor, hodný pes), Lidové divadlo Svitavy (Brecht, Kavkazský křížový kruh) a OB Sezemice (Jirásek, Filosofská historie).

Ročník 1963 se nevyvedl. Znamenal ústup ze slávy a hlavně ústup od hodnot a umělecké úrovně dřívějších Jaroměřských divadelních týdnů a tří festivalů následujících v letech 1960—62. Tentokrát se uskutečnila tzv. Divadelní přehlídka Východočeského kraje. ZK Jas z Dobrušky zahrál Vaněrovu Jesefinu, JKP z Police n. M. Kunderovy Majitele klíčů a KD Holice hru V. Bidla Ráno bude neděle.

Při divadelních týdnech, přehlídkách a festivalech účinkovalo v jaroměřském divadle 110 souborů, jež zahrály 110 her (126 představení). Všechny festivaly měly nevdědní ohlas mezi širokou veřejností a všechny zúčastněné soubory sklízely uznání, i když kritika, kterou psal do Zpravodaje Emil Augustin z Pardubic, někdy šlehla, až to bolelo. Na zakončení II. festivalu českých krajů v r. 1961 byl uspořádán večer vítězů, na němž vystoupil zasloužilý umělec Jiří Steimar vedle dvou sólistů opery Národního divadla. — Všechny události festivalů byly zachycovány ve Zpravodajích, které úspěšně řídil člen divadelního souboru Vrchlický Josef Tonar.

JAK NA NÁS VZPOMÍNÁJÍ

Z řad profesionálních herců, kteří s našimi ochotníky hráli nebo režirovali či účinkovali při zájezdech celých uměleckých souborů, poslali mnozí k našemu letošnímu jubileu srdečné zdrcení, vzpomínkové dopisy i příspěvky do zamýšleného almanachu. Ze všech mluví opravdové sympatie k našemu amatérskému divadelnictví i uznání kvality našich představení.

Otto Budín píše: Mám stále v živé paměti hezké a milé chvíle, prožité s Vašimi herci a s p. režisérkou Nadou Doležalovou při práci na hře Ty a já. Zkoušel jsem pak ještě se dvěma ochotnickými soubory u Prahy tutěž hru, ale upřímně řečeno a bez nadsázky, nikde to nebylo tak krásné a milé jako u Vás a s Vámi v Jaroměři. Přejí Vám z celého srdce do dalších stopadesátilet, aby zkvětal od úspěchu k úspěchu české ochotnické divadlo v Jaroměři.

Vzpomněl si na nás i Jaroslav Vojta, častý host na našem jevišti a vzácný přítel:

Vážení přátelé, dovolte, abych Vám blahopřál k tak významnému jubileu stopadesátilet českého ochotnického divadla v Jaroměři. To zároveň svědčí i o kulturní stránce Vašeho města. Do Jaroměře jsem jezdil velmi rád, co krásných rolí jsem tam odehrál za vedení nadšeného divadelníka a režiséra M. Lederera. Nebylo snad činohry v Národním divadle, aby se rovněž nehrála — buď v úplném obsazení, nebo aspoň s hlavními představiteli ND, v Jaroměři.

Vzpomínám na vynikající a náročné představení hry Náš pan farář se mnou v titulní roli a na paní Jarm. Kronbauerovou v roli zámecké paní. Jaké to bylo úspěšné

představení! A co Farma pod jilmý? Tato těžká O'Neillova hra, která přes složitost děje a také vyžadující vyzrálé herce se odehrála s úspěchem na Vaší scéně. Toto mohutné drama si netroufaly hrát ochotnické scény. Ale jaroměřští je čestně zdolali! Dále Jan Výrava. S jakou chutí jsem si Výravu u Vás zahrál! To vše už je dávno — a zůstávají jen krásné vzpomínky...

Copak dnes — dnes mají ochotnické spolky krásné kulturní domy s velkými jevišti i světlým parkem; ale divadlo se tam takřka nehraje. Kam se poděla ta láska k divadlu? Kde jsou ti nadšenci Thalíe? Tenkrát, přátelé moji drazí, neměli to ochotníci tak snadné jako dnes! Hrál se někdy za nepředstavitelných podmínek v malých hospůdkách a malých jevištátkách, že měli herci co dělat, aby do sebe při hře nevráželi. I dekorace byla chudá a ostatní vybavení taktéž. Jen láska k divadlu velká a silná — ta tyto překážky hravě překonávala.

Nikdy jsem práci ochotnických divadel nepodceňoval, neboť jsem rovněž začal na ochotnické scéně.

Končím s přáním: Přátelé, kteří hrajete divadlo na ochotnické scéně, ještě více té pravé, oddané lásky a herecké poctivosti!

Z dopisu operního pěvce, člena opery ND v Praze, pana Jiřího Jorana, vyjímáme:

Právě jsem s hrůzou zjistil, že už je tomu patnáct let, kdy jsem s Marií Tauberovou a Jaroslavem Gleichem jezdil se souborem Vrchlický po vašem kraji s Verdiho operou La Traviata... Jednou jsme hráli v Jaroměři a absolvovali v sobotu dvě představení. V neděli čekala další dvě — a ráno Jaroušek s hrůzou zjistil, že totálně

ochraptěl. Telefonovali jsme na všechny strany všem možným známým i neznámým Alfrédům, aby někdo z nich se uvolil nám vytrhnout trn z paty. Marně. Zrušit dvě představení bylo nemožné. A tak Jaroušek, vida svízelnost situace, se uvolil se obětovat. Řekl, že sice nebude zpívat, ale že zkusí úlohu nějak odrecitovat. Publikum bylo tehdy (ovšem po náležitém vysvětlení) svědkem kuriózního pěvecko-melodramatického představení a troufám si říci, že v historii La Traviaty ojedinělého. Ještě dnes mi v uších zní naléhavá, srdce drásající slova v deklamační intonaci, kde to hlasivky dovolovaly. Jak kupodivu v milostných duetech, zněla přesvědčivě a ve scénách zklamání se zavrtávala až do morku kostí...

Populární zpěvák Jára Pospíšil odpovídá na náš dopis, vzpomínaje na své nedávné hostování s jaroměřskými ochotníky:

Jaroměř je jedno z měst, na které mám zvláště milé vzpomínky. Vždyť už v r. 1931 jsem pobyl v tomto idylickém městě s Olomouckou operou asi 10 dní. Tehdy jsem v rozmezí od 23. 5. do 28. 5. v malém, ale milém Vašem divadle — Sokolovně — zpíval jenika v Prodané nevěstě, Lyonela v Martě, Leopolda v Židovce a titulní roli v Gounodově Faustu. To byla fuška! V té době jsem prožil u Vás i malý hezký románek, tak kdo by nevzpomínal. Od té doby jsem byl několikrát v Jaroměři s různými estrádami a před nedávnem jsem zpečetil přátelství s milými členy divadelního souboru Vrchlický v Lehárově Zemí úsměvů. Odvedli jste hezký kus práce, za který by se nemusela stydět leč která profesionální scéna. Všichni spolupracovali znamenitě a jsem přesvědčen, že Jaroměř a široké okolí na tato představení tak hned nezapomenel! Sám vzpomínám a budu vzpomínat na tuto dobu velmi rád.

Krátkou a prostou, ale vpravdě přátelskou zdravici poslala na své fotografii představitelka titulní role ze hry Dívka s bílými vlasy, v níž s námi před lety hrála, paní Vlasta Chramostová:

Místo dlouhého vzpomínání připíjím na Vaši minulost a přítomnost a do budoucnosti Vám všem přeju Zlomte vaz!

Velmi jsem litoval, že mi moje nadměrné pracovní zaneprázdnění neumožňovalo častější styky s Vaší prací. Nepokládám tedy za vhodné, abych se rozepisoval o spolupráci, která se nutně nemohla rozrůst do šířky ani do hloubky. Doufám, že i takto přijmete ode mne upřímné blahopřání k opravdu vzácnému jubileu stopadesát let českého ochotnického divadla v Jaroměři. S přátelským pozdravem Milan Pásek.

To je závěr dopisu nezištného příznivce našich amatérů, ředitel Divadla bratří Mrštíků v Brně, který si vždycky za svého výrazného působení v Divadle Vítězného února v Hradci Králové našel aspoň několik hodin, aby nám pomohl odbornou radou při studiu významných inscenací, jako např. Takové lásky, Léta aj.

Malým příptkem nazval vyžádaný příspěvek pro „jaroměřské“ číslo Amatérské scény náš vzácný přítel, bývalý dramaturg Městských divadel pražských Evžen Drmola, který dnes působí v Královské belgické akademii umění a v Královském švédském národním divadle ve Stockholmu. Dopis má datum 28. 3. 1969.

Málokdy se člověku stává, že zcela jiný kraj mu přiroste jako omamná růže k srdci. Zvláště když pochází z Moravy. A tento kraj sládně ještě více v cizině, takže se proměňuje v hudbu. To je ten věčný český romantismus, který se ozývá, ať je člověk kdekoliv. Vzdát tomuto kraji kolem Jaroměře hold, to nemá nic společného se zdvořilostními zvyklostmi. Rád vzdávám hold sladkosti tohoto kraje a lidí v něm, svůj obdiv samozřejmě také divadlu, kde jsem měl možnost spolupracovat. Poprvé to bylo Vachkovo Bidýlko, pak Ovečka chudého od St. Zweiga, naposled Jiráskova Kolébka.

Nejvíce vzpomínám na Kolébku. Na hudbu E. F. Buriana a na všechny herce a herečky. Také na Nađu Urbánkovou, která se stala vlastně od jaroměřské inscenace Kolébky profesionální herečkou. Snad jsem k tomu trošičku

přispěl i já. Byl to překrásný měsíc, který se už nikdy nevrátí, když jsem si to vykračoval z josefovských kasáren do jaroměřského divadla na zkoušku, hodně švejkovsky... Ostatně co by kdo chtěl od divadelníka — záložnického zdravotníka čekat? Za všechno popravdě vděčím Antonínu Pekárkovi. Nejen on, ale i jiní mají cosi z rylosti českého obrození. Hodně jistě zmodernizovaného, ale stále ještě čistého. Proč by si muži nemohli říkat komplimenty? Odhazovali jsme na zkouškách konvence, najednou jsme byli všichni kutílkové a hledači divadelních opravdových pramenů. Nebyl mezi námi prostě rozdíl. A tak Jiráskova Kolébka se dostávala někam jinam, do vyšší polohy, do jakési — byť nedokonalé — básnivosti tohoto kraje.

Svět je teď děsivě neurotický. Všude. Projedil jsem spoustu zemí. Svět potřebuje něhu a tu dává také divadlo. Mít nějakou vášeň pro něco, znamená nebýt trubcem, znamená něco prožít v tom nezměnitelném oblouku, který je geometricky dán: narození — život — smrt. A to všechno jsem našel v Jaroměři, tuto lidskou drogu. Proto jsem zuřivým narkomanem a ctitelem jaroměřského divadla.

Další stovky let, přátelé, a ať je jaroměřské divadlo bojištěm lidskosti a svobody. Bez ní by bylo divadlo vězním. Nemám tu po ruce sklenici, ale připíjím vám svou, taký Jaroměř! omámenou duší.

Alespoň část hovoru s Josefem Běkem, který máme na magnetofonovém pásku:

Víte, práci divadelních ochotníků mohu posoudit docela objektivně, protože jsem začínal v ochotnické Lidové scéně Tyl v Hradci Králové. Významná byla zejména za tzv. protektorátu, kdy měla vlastně buditelský charakter. Tehdy se posilovali diváci v odporu proti svrchované moci německých okupantů právě českými hrami, hltali každý jinotaj, který je utvrzoval v lásce k národu a vlasti a v naději a víře v příchod lepších časů. Lidé byli v houfu, herci a obecenstvo si vzájemně rozuměli, existovala báječná pospolitosť — a divadla byla nabita. Myslím, že tuhle funkci dávat lidem dohromady má divadlo za kteréhokoli režimu.

Jak se cítím v Jaroměři?

Já si jedu zahrát s ochotníky vždycky rád. A sem do Jaroměře obzvlášť. Je to můj kraj, blízko mého rodiště, a jak jsem již vzpomněl, blízko mých ochotnických začátků. Mám nejlepší vzpomínky ze spolupráce s ochotnickými soubory. Poznávám všude nadšence, pravé dělníky divadelních prken — a získávám i nové přátele. A tady u vás? To je ohromná práce, co vykonaly dvě — tři generace vašich ochotníků. Je to nejkrásnější koníček, jaký mohou lidé vůbec mít. Nejen že baví a vzdělávají vás a navštěvníky vašich představení, ale skýtá nesmírné zážitky a vlastně umocňuje život každého člověka. A za tu vaši ušlechtilou činnost vám vzdávám jako profesionál upřímný dík.

Omlouvám se, že odepisuji tak pozdě. Zlobí mne moc nervy, jako asi většinu z nás, ale já nejsem schopná se pořádně soustředit a taky už je asi pozdě. Přesto bych Vám chtěla napsat, že tradice se vždycky na národu nebo na ochotnickém divadle pozná. A já si nejvíce cením ze spolupráce s Vámi pokory, píle a lásky, kterou jste českému divadlu věnovali. Jak obětavě jste se mnou zkoušeli a pak ta nádherná parta, kterou jste byli. Jestliže dnes zahraniční umělci, kteří navštíví naše divadla, jsou ohromeni, jakou plejádu vynikajících herců vlastní tato zem, jak vysoká je úroveň divadelních souborů, pak je to proto, že jsme měli takové široké zázemí ochotnických spolků, ze kterých jsme většinou vyšli. Dnešní mládí už to mají horší a také je to na nich znát. Ne, že by byli horší, jsou prostě — jiní. Za tu v ý d r ž, že jste nezbalili fídlátka a nešli od toho, „když přízeň doby není jasná tak“, Vám děkuji, hluboce se klaním a přeji hodně dalších úspěchů.

Vaše

Antonie Hegerlíková

Vlevo nahoře snímky z inscenací Vojna a mír, a Tululum, vlevo dole Pan Dodd má schůzku, vpravo shora: Don Manuel a dona Luisa, Inteligenti (soubor na schodech hronovského divadla), Deník Anny Frankové a Lucerna.

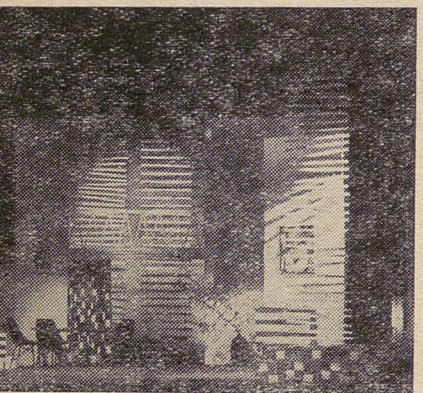

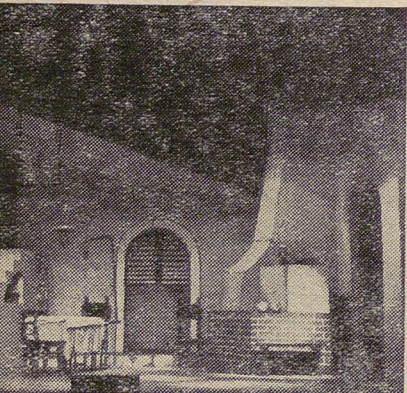
Nahoře Poslední dějství, dole Ovečka chudého a Petřinská romance, vpravo dole Tři bílé šípy a Sudi zalamejský. Vpravo nahoře budova jaroměřského divadla.

co si myslí diváci

Nahore C. k. polní maršálek, uprostřed Polská krev, dole Dobrou noc, Patrice.

Náš malý pokus o anketu diváků k práci ochotnického divadla v Jaroměři přinesl jen hubené výsledky. Nehneváme se na ty, kteří nevrátili vyplněné anketní listky, neboť to ještě neznamena, že jim na divadle pramálo záleží. Konečně — krásně to za ně vyjádřil primář nemocnice: „Kdyby se nám vaše divadlo nelíbilo, tak bychom zde nebyli. Tak jaképak ankety.“

Lidé chovají nedůvěru k anketám, zřejmě jistý atavismus — odpor k dotazníkům. Neradi vyplňují předtištěné formuláře, neradi anketují — rádi však chodí do svého divadla. Přesto však snad nebude nezajímavý pohled na vyplněné listky, v nichž na naše otázky odpovídají dva agronomové, dva dělníci, pět úředníků, tři učitelky, tři důchodci, jedna důchodkyně, jedna žena v domácnosti, jeden zaměstnanec ČSD, jedna inženýrka, jeden lékař a dvě studentky (vypomohly si nevinným podvůdkem — odpovědi napsaly na stroji přepisem). Generalizovat tyto názory samozřejmě nelze.

Jaký je váš názor na ochotnické divadlo vůbec?

Všichni účastníci vlídně a uznale oceňují obětavou práci ochotníků.

„Divadelní ochotnictví je, myslím, jedním z mála oborů zájmové činnosti, které se zatím u nás udržely i přes nepříznivé období padesátých let. Domnívám se, že v místech, kde není stálé divadlo, se ochotnická scéna velmi dobře uplatní, i když se na ni v dnešní době kladou vyšší nároky než dříve.“ (Ing. Zdeňka Uhlířová, vedoucí laboratoře)

„Myslíme si, že divadlo hrané ochotníky nebo profesionály má společnou lásku k práci.“ (Studentky Půrová a Toučková)

Jak dlouho navštěvujete ochotnická představení v Jaroměři?

Odpovědi se pochopitelně různí, jedni již půl století, druzí teprve tři léta. Dovídáme se však, že i diváci přinášejí oběti, mnozí sem jezdí na kole, další autem, z venkova hodně autobusy (zájezdy JZD) a mnozí chodí pěšky — i za deště, sněhu a mrazu.

V čem vidíte klady a nedostatky našich představení?

„Klady vidíme především ve snaze vašeho kolektivu vytvořit v našem městě dobré společenské prostředí, přinášet dobrou zábavu, dále ve

stmelení vašeho kolektivu a v jeho iniciativě, která může být vzorem mnoha jiným ochotnickým souborům v sousedních městech.“ (Manželé Stanislav a Miloslava Stárkovi, úředníci)

„Klad je určitě v tom, že si téměř vždy vyberou šťastně takovou hru, na kterou herecky stačí. Nejlépe jim totiž sedí veselohry nebo hry lehčího rázu. Snad by mohli zase jednou zkusit něco z klasiky. Nedostatek vidím v tom, že naše ochotnická scéna pomalu stárne a je poměrně málo mladých herců, lépe řečeno mladých hereckých osobností.“ (Ing. Zdeňka Uhlířová)

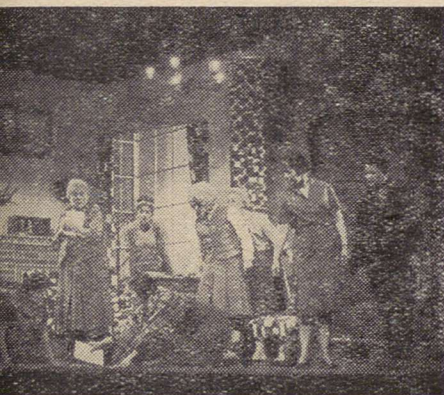
„Nutnost ekonomické soběstačnosti podstatně — a bohužel leckdy nepříznivě — ovlivňuje i jaroměřské inscenace. Nemohu zde na adresu mnohých návštěvníků neřici, že na ochotnickém divadle požadují, aby kompenzovalo svou lacině líbivou stravitelností uměleckou náročnost inscenací moderních her na profesionálních scénách i televizních obrazovkách. Dodnes je mi smutno nad tím, s jakým nepochopením byla přijata obecenstvem inscenace Havlova Vyrozumění, opravdu snaživě režijně vedená mladým režisérem St. Reindlem. — Jaroměřský soubor hraje na dobře vybaveném jevišti a opírá se o zkušené odborníky — jevištní techniky. I když jejich práce za jevištěm řadovému návštěvníkovi uniká, byla by dobrá práce bez nich nemyslitelná. Scénograf Václav Keller, usilující o moderně a funkčně řešený jevištní prostor inscenací, a štáb techniků pana Fendrycha a zvukaře Malypetra dělají z divadla divadlo... — Za velmi sympatické považují, že soubor má i svůj balet, schopný provést jednodušší choreografické krea-ce.“ (Jiří Uhlíř)

Vyhovuje vám skladba repertoáru?

Většina účastníků ankety je s repertoárem spokojena, zejména v posledních letech. Doporučuje se omezit operety, neboť pro jejich kvalitní provedení nemá soubor dostatek svých herců — zpěváků. Příznivě je hodnoceno hostování profesionálních souborů. Představitelé starší, ale i mladé generace volají též po klasice. Jinak diváci vděčně přijímají společensky angažované hry, zdůrazňující všeobecně lidské a morální hodnoty. — Paní Anna Šmahelová se přimlouvá za zlepšení jevištní řeči a doporučuje každoroční kursy pro herce. Pan Jirka Rudolf z Hořenic a manželé Burešovi z Černoživ by uvítali občasně besedy s herci, které bývaly kdysi v minulosti zvykem.

Scéna V. Kellera k Jitřní paní — všechny snímky Vr. Šustil.

Zpracoval JIŘÍ UHLÍŘ

Shora: Marie Octobre, Osm žen, Studáci a kantoři a Dobrý voják Švejk.

zajímavosti • vzpomínky • fakta • zajímavosti • vzpomínky • fakta • zajímavosti • vzpomínky • fakta • zajímavosti •

K Shakespearovskému cyklu

Divadelní soubor Vrchlický uskutečnil v r. 1964 v rámci celosvětových oslav velkého anglického dramatika na svém jevišti přehlídku slavných veseloher Williama Shakespeara, kterou zahájil vlastní inscenací Komedie plné omylů. Následoval Večer tříkrálový, s nímž hostovali amatéři z Třebechovic p. Orebem, pak uvedli profesionálové z Hradce Králové veseloheru Jak se vám líbí. Poté zhlédlo jaroměřské obecní sen noci svatojánské v provedení ochotníků z Rakovníka, pásmo Přítel Shakespeare, s nímž přijeli divadelníci Rudého koutku z plzeňské Mediky, a Zkrocení zlé ženy, uvedené ochotníky z Jičína. Cyklus uzavřel profesionální soubor Východočeského divadla z Pardubic představením veselohery Mnoho povyku pro nic.

Součástí přehlídky bylo slavnostní matiné jaroměřského souboru, v němž vedle domácích účinkujících vystoupili jako hosté divadelní vřdec dr. Frant. Černý, jaroměřský rodák, dále Nina Jiráňková a Josef Bek z Městských divadel pražských. Po našem představení Komedie plné omylů jsme dostali dopis p. Cecila Parrota, velvyslance Britského království v Praze:

Vážený pane režisére, Vaše pozvání k zhlédnutí představení Komedie plné omylů v Jaroměři způsobilo velkou radost mé paní, mým třem synům a mně, a používám této příležitosti, abych Vám co nejsrdečněji poděkoval za tuto Vaši laskavost. Byl to skutečně výjimečný večer pro nás všechny a rádi bychom Vám blahopřáli k vynikajícímu úspěchu. Talent i nadšení Vašich mladých herců a hereček v nás zanechal hluboký dojem a současně jsem si uvědomil, že za tento svůj úspěch vděčí Vaším zkušenostem a tvůrčí režii. Zaslám Vám a souboru Vrchlický srdečné pozdravy a přání mnoha úspěchů. Zcela určitě podám zprávu v Anglii, jak vysoce je Shakespearovo dílo oceněno v Jaroměři.

Národní přehlídky a Hronov

1951: Naše inscenace Jiráskova Jana Husa je zařazena do programu XXI. Jiráskova Hronova.

1956: Zúčastnili jsme se soutěže LUT s hrou Milana Jariše Inteligenti. Představení bylo zařazeno na II. národní přehlídku do Jablonce n. N., kde získalo první místo. Porota nás hodnotila velmi pochvalně. Její člen Václav Lohniský řekl v diskusi: „Cokoliv bylo na této diskusi dobré, je zásluhou vašeho představení, cokoliv bylo špatné, je naší...“ Jiný člen poroty, dr. J. Koenigsmark, psal o našem představení dokonce ve verších. S Inteligenty jsme pak byli pozváni na XXVI. Jiráskův Hronov.

1957: Probojovali jsme se na III. národní přehlídku do Jablonce n. N. s inscenací hry St. Zweiga Ovečka chudého a získali zde mezi nejlepšími českými a moravskými soubory čtvrté místo.

1958: S inscenací Kohoutovy Takové lásky jsme úspěšně soutěžili na IV. národní přehlídce v Krnově a na XXVIII. Jiráskově Hronovu.

1959: S Remarqueovým Posledním dějstvím jsme postupně soutěžili doma, v Hořicích, Žamberku (1. místo) a posléze v Chocni v rámci mezikrajské soutěže Hradec Králové—Pardubice. Alena Wagenknechtová byla zvláště oceněna za výkon v roli Grety.

1960: Naše inscenace Jiráskovy Kolébky zahajovala jubilejní XXX. Jiráskův Hronov.

NAŠI PŘEDSEDOVÉ

V čele našeho ochotnického souboru se vystřídali od r. 1902 tyto předsedové:

JUDr. Arnošt Kalina (od r. 1902—1916), MUDr. Alois Filip (1916—1921), Josef Čuchal (1921—1923), Václav Karel (1923 až 1926), Václav Hejna (1926—1931), Alois Burdych (1931—1941), Adolf Větvíčka (1941—1948), Zdeněk Jarolímek (1948—1949), Jindřich Smutný (1949—1950), Adolf Větvíčka (1950—1953), Antonín Pekárek (1953—1959), MUDr. Jiří Pražák (1959—1961), Jan Nedvěd (1961—1962), František Škrvna (1962—1963), Zdeněk Pácalt (1963—1964), Ing. Milosl. Čermák (1964 — dosud).

ochotnické divadlo nás sprátelilo

• fakta • vzpomínky • zajímavosti •

fakta • vzpomínky • zajímavosti • fakta • vzpomínky • zajímavosti • fakta • vzpomínky • zajímavosti •

Snad každý má vedle svého vlastního zaměstnání určitý vztah i k ostatním oborům lidské činnosti. A jako si nejsou všichni lidé navzájem rovni, tak také nemají všichni stejný vztah k jedné činnosti, k jedné a téže věci. Ale přece v místech, kde žije více lidí pohromadě, najde se větší či menší skupina těch, kteří mají stejné zájmy či záliby. Tak tomu bylo jistě před stopadesáti lety i u nás v Jaroměři, když počtem malá, ale odvahou a chutí do práce silná skupina lidí začala hrát ochotnické divadlo. Tak se stali největšími pomocníky českých buditelů, kteří křísili náš jazyk, národní povědomí a vlastenecký cit. Od té doby se mnoho změnilo, nastal pokrok ve výrobě, lidé odcházeli a noví se rodili, aby pokračovali v započaté práci našich předků. Tak tu stojíme dnes i my jako pokračovatelé v ochotnické divadelní činnosti, v níž spatřujeme nejen své rozptýlení po celodenní práci, nejen vzájemné přátelské vztahy, ale jsme si plně vědomi i odpovědnosti vůči divákům a závažnosti i dopadu naší práce na společnost. Chceme ji odvádět jen hodnotné a dobře navrhované dílo. Máme-li odpovědět na otázku, jak to, že nemáme u nás v ochotnickém divadle žádné větší problémy, že máme dostatek mladých členů, hrajeme vždy před vyprodaným hledištěm atp., nutno odpovědět asi těmito slovy:

1. Žije zde početná skupina lidí, kteří mají do ochotnické činnosti velkou chuť. Je-li elán opřen o zkušenosti starších ochotníků, zvláště režisérů, je první podmínka úspěchu splněna.
2. Plné pochopení, které nacházíme u našeho Závodního klubu a v něm sdružených jaroměřských závodů a v neposlední řadě i u MěNV, zajišťuje nám nezbytné materiální předpoklady kvalitní práce.
3. Skutečnost, že v každé sezóně máme 700 stálých předplatitelů, potvrzuje, že obecnstvu dáváme hodnotná představení, že si našeho diváka vskutku vážíme a že jako on nalezne cestu k nám, nacházíme ji i my k němu. Dokladem toho je velký počet estrádních vystoupení na závodech, při různých oslavách ve městě nebo výročních schůzích okolních JZD, s kterými máme velmi dobrou spolupráci.
4. S plnou odpovědností připravujeme včas program divadelní sezóny a výběru her věnujeme velkou pozornost, aby v repertoáru byly zastoupeny hry různého zaměření.

Pak již nastupuje pečlivě rozdělená a organizovaná dílní práce na každém představení, k jehož realizaci nám velmi častí pomáhají i členové

ROK 1965

Dvacáté výročí osvobození naší vlasti oslavil soubor Vrchlický ZK Mír cyklem her, které pořádal pod záštitou Okresní odbořové rady v Náchodě, Městského národního výboru a Městského výboru KSČ v Jaroměři. Naše obecnost zhlédlo tyto hry:

Robert — Duvivier — Jeanson: Marie Octobre (Vrchlický Jaroměř), Dürrenmatt: Fyzikové (Náchodská divadelní scéna), Fr. Bohdal: Můj rozvod (DVÚ Hradec Králové), Voskovec a Werich: Slaměný klobouk (Symposion Třebachovice), Volodin: Nový šéf (JKP Police n. M.), Preissová: Gazdina roba (DVÚ Hradec Králové), Langer: Periférie (Vagonka Tatra Smíchov) a Kvapil: Princezna Pampeliška (představení pro děti). Při slavnostním večeru, který pořádala rada MěstNV, bylo divadelnímu souboru Vrchlický odevzdáno čestné uznání od ŠKK ONV Náchod za obětavé a iniciativní plnění kulturního poslání ve městě a okolí.

HYMNA jaroměřských ochotníků

Mirko Kříčenský:
Allegretto

Di - va-dlo je na-še lás-ka...

Jaroměř, to město krásné,
džum a džum —
které nad Labem leží,
džum a džum —
rodí [:děvy čarokrásné:],
jež slují krásou svěží,
džum a džum:

Divadlo je naše láska,
džum a džum —
jí věrni zůstaneme,
džum a džum —
že nás [:vábí každá maska:],
napřesrok se sejdeme,
džum a džum.

Proto teď loučení,
mlení přátelé,
musí být radostné
musí být veselé,

zveme vás upřímně
do roka, do týdne,
do roka na shledanou —
džum a džum!

NAŠI REŽISÉŘI

V období od našeho osvobození v r. 1945 do letošního roku pracovali na naší scéně tyto režiséři: Černý František (1krát), Černý Frant. Dr. (3krát), Černý Mirosl. (2krát), Čuchal Josef (2krát), Dobiáš Jan (1krát), Doležalová Nada (8krát), Duben Václav (1krát), Dvořák Frant. (3krát), Fejk Antonín (3krát), Hartman Dušan (6krát), Chotašová Božena (2krát), Keiser Boh. (9krát), Kalfus J. (3krát), Klapka Mirosl. (4krát), Keller Václ. ml. (1krát), Koblir Alfred (6krát), Krčmář Boh. (4krát), Leinveber Milan (1krát), Morávek Zdeněk (2krát), Pavlistová Růž. (1krát), Pekárek Ant. (42krát), Pracná Dana (1krát), Prorok Vlad. (5krát), Reindl Stanisl. (1krát), Smutný Jindř. (11krát), Silvar Jan (7krát), Štreke Boh. (25krát), Štěpán Frant. (1krát), Šubrt Frant. (2krát), Šulc Luděk (1krát), Šváb Jan (1krát), Tonar Josef (14krát), Todorová M. (1krát), Wagenknecht Jindř. (51krát), Wagenknecht Josef (16krát). Celkem 35 režisérů uvedlo 240 her.

Přehled o představeních divadelních ochotníků souboru Vrchlický od r. 1945 do ledna 1969

Rok	premiér	pro děti	celkem	provedení
1945	6	2	8	27
1946	9	4	13	31
1947	9	3	12	41
1948	8	2	10	34

• fakta • vzpomínky • zajímavosti •

1949	9	—	9	35
1950	8	—	8	29
1951	6	1	7	33
1952	10	2	12	53
1953	8	2	10	36
1954	10	2	12	71
1955	9	3	12	61
1956	8	2	10	60
1957	7	4	11	32
1958	4	3	7	25
1959	8	4	12	43
1960	8	3	11	43
1961	6	3	9	24
1962	6	3	9	25
1963	9	3	12	41
1964	6	3	9	32
1965	10	2	12	43
1966	9	4	13	44
1967	8	1	9	37
1968	5	2	7	27
	186	58	244	929
Sehráno celkem 244 představení v 929 provedeních				
z toho pro dospělé 186				
pro děti 58				
z toho na vlastní scéně 826 provedení				
při zájezdech 103 provedení				

Zájezdy od r. 1945

Bělohrad (1krát), Broumov (1krát), Česká Skalice (2krát), Dobruška (3krát), Dvůr Králové n. L. (3krát), Hostinné (1krát), Hořice (2krát), Hořínoves (1krát), Hronov (6krát), Chlum (2krát), Chlumec n. Cidl. (1krát), Choceň (1krát), Chrudim (1krát), Chvalkovice (2krát), Jablonec n. N. (3krát), Jaroměř II (3krát), Jasenná (1krát), Jičín (1krát), Kobyličky (1krát), Kostelec Červený (3krát), Kostelec n. O. (1krát), Krnov (1krát), Meziměstí (6krát), Náchod (2krát), Nová Paka (1krát), Nové Město n. M. (5krát), Pardubice (1krát), Písek (1krát), Police n. M. (14krát), Praha (2krát), Radvanice (1krát), Rasosky (3krát), Rožnov (1krát), Rychnov (1krát), Smiřice (8krát), Trutnov (2krát), Třebachovice (3krát), Třeběšov (1krát), Úpa Velká (1krát), Úpice (1krát), Val u Dobrušky (1krát), Velichovky (2krát), Vídeň (2krát), Vrchlabí (1krát), Žamberk (1krát).

Celkem jsme zajeli do 45 měst a obcí stotřikrát.

NÁŠ STÁNEK

Ve Fügnerově sokolovně se hrálo divadlo od r. 1902. Divadelní Jednota Vrchlický si zde později vlastním nákladem pořídila celé zařízení jeviště. V r. 1954 převzal sokolovnu ZK Juta, provedl rozšíření vestibulu, přestavbu vytápění velkého sálu (člen klubu Jaroslav Novák) a další úpravy v nákladu asi 80 000 Kčs. Slo ovšem o provizoriu a tak na schůzce v červenci 1954 bylo za přítomnosti expertů ÚRO dohodnuto, že sokolovna bude přestavěna na divadelní budovu, a to tak, aby byl zachován její původní secesní ráz podle projektu arch. Jos. Podhajského z Prahy. Vypracování projektu přestavby se ujal arch. doc. Jar. Fišer, prováděcí plány vypracovala firma IPRA v Praze, rozpočet činil 1 700 000 Kčs. Všechny výdaje platily odborové orgány — ÚRO, odborový svaz textilu a podnikové ředitelství n. p. Juta ve Dvoře Králové n. L. Mimoto dostal klub na vnitřní vybavení 105 000 Kčs z prostředků odborového svazu. Po delších potížích převzal stavbu n. p. Pozemní stavby v Hradci Králové a započal s ní v prosinci 1956. Během přestavby došlo ke změně prováděcích firem i financování stavby, ale nakonec se dobrá věc podařila a 29. srpna 1959 skončilo představením Lucerny v přebudovaném divadle pro jaroměřské ochotníky téměř tříleté provizorium, kdy hráli na menším jevišti v druhé budově závodního klubu. Vzpomeňme dnes vděčně i stavitelů Hroudy a Jaroslava Sýkory a dále všech členů a příznivců klubu, kteří brigádně pomáhali a odpracovali celkem 14 016 hodin. Lze říci, že v těch dobách nebylo jediného člena souboru, který by byl nepřispěl ke zdárnému dokončení přestavby našeho stánku. Dodnes je vzorně udržován a využíván. A to je naší ctí, pýchou i závazkem.

ostatních kroužků závodního klubu, jako kroužek pohybové výchovy, pěvecký soubor Jaromír, orchestry a tak podobně.

Své přátelství s návštěvníky upevňujeme však nejen divadlem, ale sblížíme se s nimi i v širších společenských setkáních, např. v každoročním maskarním plese. Pro členy souboru jsou pak organizovány výlety do blízkého i dalekého okolí, občas i mimo hranice naší vlasti. Tak 3. srpna 1961 se podívalo 86 členů divadla do sousedního Kladska, prohlédli si jeho pevnosti, zastavili se v lázních Chudobě, Dušníkách a Polanici a osvěžili se vykoupaním v Otmuchovském jezeře. Velkou událostí bývají zájezdy do Vídně. K oslavám devadesátých let Tělocvičné jednoty Sokol ve Vídni jeli naši členové na pozvání do Vídně, kde uspořádali bohatou estrádu. O tom nám Vídeňští píší: „Prosíme, abyste vyřídili všem občanům Vašeho města naše pozdravy a doufáme, že tento zájezd přispěl také k Vašemu poznání, že lidé českého původu, žijící za hranicemi vlasti, se hrdě hlásí jako příslušníci našeho národa.“ Divadelní soubor byl ve Vídni již dvakrát a Vídeňští naši návštěvu také oplatili. Bylo to 13. května 1968, kdy k nám přijížděl autobus z Rakouska s nápisem: „Zájezd vídeňského Sokola.“ Připravili jsme jim pěkné přivítání, které je dojalo. Když byli večer přítomni našemu představení Shakespearovy Zimní pohádky, jejich příchod přivítal celý sál bouřlivým potleskem. Po představení byla přátelská beseda, kde zněla česká písnička až do svítání.

Podobné besedy se konají při divadelních festivalech i po vlastních představeních či zájezdech. Jako odměnu za celoroční divadelní činnost spojujeme naše výroční sněmování s menším občerstvením a bohatým veselým programem, na který se pak dlouho mezi členy vzpomíná. Není snad neskromností, zdůrazňuji-li, že poskytujeme kulturu také studentům, učňům, vojákům i důchodcům, pro něž uvádíme zvláštní představení ve formě předpremiér.

Rádi se pochlubíme svým divadelním stánkem, svou prací a svými výsledky, jako tomu bylo při návštěvě zahraničních delegátů u příležitosti Jiráskova Hronova v r. 1968 u nás v Jaroměři.

Nakonec nutno vyzvednout i naši velmi dobrou spolupráci s profesionálními umělci našeho kraje i Prahy, kteří nám jsou radou i pomocí velmi často nezištnými instruktory, ale i přáteli.

A tak jako na závěr každého našeho slavnostního sněmování či přátelské besedy končím i já slovy naší jaroměřské divadelní hymny: „Divadlo je naše láska, jí věrni zůstaneme...“ a přeji našemu divadlu hodně úspěchů do dalších let.

ING. MILOSLAV ČERMÁK,
předs. div. souboru Vrchlický
v Jaroměři.

čili O ČESKÉM CHARAKTERU

Rada divadel se v poslední době rozpomněla na Jiřího Mahena. Před lety vyšly tři svazky jeho her (I. — 1953, II. — 1956, III. — 1959), ale tehdy si jich celkem ani odborná veřejnost nijak nepovšimla. V roce 1964 vydalo někdejší SNKL v pětatřicetém roce Mahenovy smrti velice pěkný sborníček (skoro tři sta stran) pamětí, korespondence a dokumentů, jmenovalo se to **Adresát — Jiří Mahen**.

Ale všechny tyto někdejší vydavatelské podněty zůstaly bez odezvy. Teprve tlak času přinutil divadla, aby znovu hledala ve starší české dramatu odpovědi na bolestivé otázky přítomnosti. A ejhle, objevil se znovu Mahen. Jeho hry hraje řada divadel; jako nejzajímavější se mi zdála chebská inscenace **Dezertéra** a brněnská Hynštova režie **Mrtvého moře**.

Proč právě teď Mahen?

V jeho hrách je nejen česká příroda, ale také velká kresba **českého charakteru**. Divadlo ještě nedávno hrálo absurdní dramaturgii, ale nějak si všichni uvědomujeme, že uprostřed absurdity je absurdní dramatika už slabá — řekl bych příliš „popisně realistická“. Divadlo stojí před novými úkoly, vlastně pořád má před sebou plno úkolů, poněvadž mu je dává stále nově a nově vývoj doby. A divadelníci najednou správně cítí, že je nutno jednak ukázat, co je to pevný český charakter, jednak odsoudit zbabělce a malověrné.

A tohle všechno je jistě v Mahenových hrách. Kdybych se měl zmínit byt jen o dvou citovaných, pak obě ukazují veliké úsilí člověka rvát se třeba s přesilou a třeba zemřít, jen se nenechat pronic a zanic ponížít. Hodně se u nás znovu mluví o českém charakteru a české povaze a českém údělu.

Mahenovo stanovisko je myslím dost jasné: obě jeho hry jsou historické, **Mrtvé moře** se odehrává na Čáslavsku v roce 1778 a **Dezertér** někdy na počátku první světové války. V první hře se chalupníci bouří proti vrchnosti, tupé, sprosté a bezohledné. Ve druhé, v **Dezertérově**, se mladý chlapec schovává, aby nemusel na vojnu, protože nenávidí krev, válku a vraždění. V obou hrách je zlo v převaze. Dobro se jen těžce dostává ke slovu. Právě způsob, jak nechává Mahen dobro přijít ke slovu a jak v obou hrách je toto dobro opět rozdráceno,

na tomto způsobu, promítnutém do dialogů a jednání lidí — postav, vidíme velice dobře, co si Mahen myslí o českém charakteru. Jak chápal češství a vlastenectví. Na rozdíl od Jirásky byl Mahen autor moderní, obsáhl svým rozhledem svět a třebaže se držel spíše rozvrhu klasické stavby, podařilo se mu vystihnout toto téma velmi účinně. Tak, že dnes opět z jeviště zní — a diváci vědí, o čem chtěl dramatik promluvit.

Ostatně, v roce 1924, tedy v době, kdy měl Mahen již obě zmíněné hry napsány (**Mrtvé moře** je z r. 1914 a **Dezertér** vznikl 1923) vydal Jiří Mahen **Knihu o českém charakteru**. Časopis Státního divadla v Brně (Meandr — mimochodem: velice dobré čtení!) z této knihy nedávno připomenul některé pasáže. Rád bych citoval alespoň tento kousek: „Věřím, že český člověk uplatní jednou své velké myšlenky i velkými činy. Věřím, že jeho srdce doroste na lidské srdce, kterému bude ničemný individualismus cizí. Věřím, že český člověk zbaví se hysterických pochyb své inteligence a vrhne se odvážně vstříc posledním myšlenkám. A věřím, že jednou stane silou svého sociálního přesvědčení před soudnou stolicí Nejvyššího, snad unaven a uštván, ale nikterak už jenom tělesně založený malověrec... Věřím v tento posvátný vývoj českého charakteru, neboť jenom tak můžeme snad všichni ještě chvíli, než zemřeme, na tomto světě — žít.“

Inscenace **Dezertéra** v chebském divadle měla patinu burianovskou: bylo to divadlo z hadrů, kostýmů lidových figur, divadlo snů, fantazie a kruté reality. Divadlo z ničeho. Tak jak kdysi hrál sám Burian na klavír dvěma postavám Dostojevského v **Bílých nocích**, bylo to nic, malíčká světlá v dálce a přece v těch dialogích a Burianově improvizaci bylo všechno. Chebské představení vzniklo jako prostá lidová poezie o zlu a smutném konci člověka, kterému stejně neujde, ať se brání jak chce. Ale má-li už zemřít, nechť na tomto světě udělá raději mnoho dobrých věcí, než cokoli jiného...

Mrtvé moře bylo v brněnském nastudování posunuto o připsané pasáže zpěvně, hrané a zpívané jakýmsi lidovým zpěvákem, vypravěčem a přitom vlastně jednou z postav Mahenova dramatu. Také tady bylo nejsilnější to, že režisér nechal divákově mnoho podnětů k rozmyšlení o tom, jak šel čas, jak se u nás střídala

vrchnost a jak to za všech dob člověk neměl lehké — byl-li poctivého charakteru a dobré vůle. Obvyčejné divadlo, hrané — až na některá místa — bez násilností a křeče. Jenže mně vůbec nejde o to, jaká tato představení byla. Chtěl jsem jenom připomenout, jak zákonitě se nám na jevišti proměňuje zájem o ten či onen typ českého dramatu. A jestliže jsme si už — a to je dobře — připomněli Mahena (myslím, že právě amatérské soubory by se této příležitosti mohly také chopit), udělali jsme tak jistě proto, že ve své dramatu velice často myslel na totéž, na co dnes a deně myslíme my: na osudy lidu této země. Když psal, „městským konšelům“ — politikům svůj **List, který nebyl nikam poslán** (Československým politikům, Tvorba, č. 1, 1927), nevěděl, že i když se skutečně mnohé z toho, o co tehdy tak vroucně žádal, bude nicméně jeho někdejší dopis — žel — stále platný. Stálo by za to citovat dopis celý, bohužel je to dopis poměrně dlouhý. Citujme si jen útržky: „Prosazujete pana Kohokoliv, ať už věci rozumí trochu nebo vůbec nic, a velmi často chcete, aby se to ani nekritizovalo. Nedávejte lidem, které my už všichni velmi dobře známe, tam, kde jsou jen nastrčenými figurami!“ Nebo: „Část vašeho stavu svolává české spisovatele, aby vydali společný projev... Má snad český spisovatel nějak slavnostně rozhodovat, když jindy nerozhoduje v pranicem?“ (To bylo v Tvorbě, kterou tehdy vedla redakční rada — F. X. Šalda, Bohumil Mathesius a Julius Fučík.)

Obraz **mrtvého moře** má v poznámkách toto vysvětlení: „... Mrtvé moře: solné jezero v Palestině, z něhož vystřikují husté páry a kazí v celém okolí vzduch. Podle bible jsou prý na jeho dně pohřbena města Sodoma a Gomora.“

Mahen tedy použil nejsilnějšího obrazu pro název, jímž označují ve hře kus české krajiny, zmrtnělé císařským panstvím, zlovůl a vrchnostenskou samolibostí. Věděl tedy dobře, že nemáme-li **jen** žít, v minulosti i kdykoli, musíme obraz Sodomy a Gomory proměnit v něco skutečně krásného a povznášejícího. Proměnit nikoli jen obraz, proměnit tihnutí lidu této země. Naplnit jej

Alen Fučík

jak to dělají?

Účastníci třicátého sedmého Jiráskova Hronova si jistě vzpomenu na divadelní soubor mládeže z Haveringu u Londýna. Mladí členové souboru získali obdiv a srdce všech, kteří je viděli na scéně, nebo s nimi přišli jinak do styku. „Haverling Youth Theatre Workshop“, jak se tento soubor jmenuje, okouzili hronovské obecenstvo inscenací hry Devět skandálních příběhů Dicka Turpina. Přímí, srdeční a skromní mladí lidé překvapili spontaneitou, temperamentem, nesmírnou RADOSTÍ ZE HRÝ a strhli mnohokrát obecenstvo k bouřlivému potlesku. Mnoho vedoucích souborů si lámalo hlavu tím, jak to Haverlingští dělají?

Jak to, že ani chvíličkou nemají diváčí pocit, že se na scéně „hraje divadlo“. Jak to, že všichni, ať v hlavních rolích, či v komparsu, jsou neustále v akci, plně zaujatí hrou? Jak to, že i obecenstvo je vtahováno (i když většinou nerozumělo anglicky) a stává se přímým účastníkem radostné hry? Jde o náhodně zdařilou jednu inscenaci, nebo je ve způsobu, jakým soubor pracuje, již předem záruka dobrého výsledku? Tehdy, při první návštěvě souboru v ČSSR, se nám nepodařilo najít uspokojivou odpověď na četné otázky.

Pohotově uveřejnění článku „Myšlenky o principech dramatu ve výchově“ od vedoucího souboru, divadelního poradce pana Hugh Lovegrova v časopisu Divadelní výchova č. 3 roč. 1967, nás přesvědčilo o tom, že nejde o úspěch náhodu. Že pan Lovegrove není jen schopný režisér a organizátor, ale že je, a to především, vynikající pedagog. Že mu nejde o jedno představení, ale o výchovu „člověka jako člověka“. Píše doslova:

„Ve světě vzdělání je nejjednodušší vyprodukovat osoby VYCVIČENÉ pro práci a společnost. Způsob, který zdaleka není lehký, a proto se mu také často vyhýbáme, je VYPRODUKOVAT ČLOVĚKA JAKO ČLOVĚKA, který si právě z této příčiny najde svou pozici v hospodářském a sociálním životě svého společenství.“

Dále píše pan Hugh Lovegrove o předmětu „drama“, který je na některých anglických školách součástí vyučování, i o tom, jak je leckde drama nesprávně chápáno. Dozvídáme se, že i zde se může podobat příprava vystoupení metodám vžitým u nás:

„Při tomto typu dramatického vzdělání dětí musí často NADRŽIT představení na způsob: jdi dva kroky napravo, zdvihni levou ruku a mluv! Jsou omezovaly na sérii daných pohybů, slov a začasté též hlasových modulací a výrazu tváře. To je DRIL.“

Jak dobře známe tento způsob práce s dětmi a jak diametrálně se rozcházejí s názory pana Lovegrova. Několikrát v článku zdůrazňuje, že drama nemá být pouhým vyučovacím předmětem, ale PŘÍSTUPEM k výchově a vzdělání: „Opakuji, že drama ve vzdělání nemá nic společného s omezeními, která ukládá divadelní technika — nýbrž znamená OSVOBOZENÍ DÍTĚTE skrze pohyb, řeč a svobodně, tvůrčí improvizující zkoumání sama sebe a záhad života... Učitelé musí podchytnout základní dětské nadšení, nacházet, objevovat, rozvést je do MNOHA SMĚRŮ, chtěl bych jít ještě dále a říci, že jako učitelé musíme při tom rozvíjení vyjít z INDIVIDUÁLNÍHO základního nadšení dítěte.“

Musela bych vlastně citovat celý článek, vše, co je tu řečeno, přispívá k pochopení úspěchu souboru z Haveringu. Pro ty, kteří nemají příležitost půjčit si minulý ročník Divadelní výchovy (kde je mimořádně řada zajímavých překladů a zkušeností z ciziny), ještě aspoň jeden úryvek: „Podle mého názoru NEÚSPĚCH vzdělávacího systému, který většinou známe, je NESCHOPNOST LIDSKÉ KOMUNIKACE. Neúspěch spočívá v tom, že nerozeznává INDIVIDUALITU každého dítěte, které tímto systémem prochází. Vzdělávací systém, který — aby to bylo pohodlné — posadí celé skupiny do jedné místnosti a hovoří k nim v JEDNÉ OSOBĚ — čímž ignoruje základní požadavky lidské komunikace — může velmi dobře produkovat práci konající AUTOMATY, ale nemůže uspět při produkování lidí.“

I když je důvodů úspěchu Haverinských mnoho, právě ona báječná schopnost lidské komunikace je nejcharakterističtější rysem mladého, nadšeného kolektivu. Měla

jsem to štěstí vidět soubor na festivalu v Haveringu v roce 1968 a znovu začátkem dubna letošního roku při zájezdu souboru do Brna. Teprve zde jsem pochopila plný smysl slov pana Hugh Lovegrova. Co značí ono „drama je přístup k výchově“, co se doopravdy skrývá za termínem „lidská komunikace“, co značí podchytnout „individuální nadšení“, „osvobodit dítě“ a „rozvíjet tvořivé schopnosti“.

Na celodenním výletě na Macochu jsme neslyšeli jediné káravé napomenutí, jedinkrát zvýšený káravý hlas. V kolektivu mladých lidí bylo i několik učitelů, ale nikdo nebyl schopen poznat, kdo je zde učitel a kdo je žák. Chovali se všichni stejně bezprostředně, spontánně a když toho bylo zapotřebí, stačilo jedno kratičké a slabé „š“ pana Lovegrova a všichni utichli a poslouchali, co jim chce říci. Volí ovšem tento způsob jen tehdy, když opravdu bylo nutno něco říci. Jinak se mohli mladí členové souboru chovat zcela svobodně. Byl to přece výlet.

Schopnost lidské komunikace v tomto kolektivu byla opravdu obdivuhodná. Všichni si náramně rozuměli a stačilo malé gesto, narážka, a už začala nějaká nepřipravená kolektivní HRA. Studenti chtěli jako vhodit pana profesora do Punkvy a on se bránil „zcela opravdově“ k obveselení všech. Když místní fotograf umně sestavil skupinu před svým aparátem, předstoupil najednou nečekaně pan Lovegrove, zdvihl ruce a už tu byla improvizovaná kolektivní parodie na pěvecký sbor. Mnohohlasý chorál se nesl do okolních lesů a byl ukončen jednoznačným gestem (aby se pan profesor moc nezlobil).

Pravda, našim návštěvníkům MACOCHY vadily dlouhé vlasy některých chlapců a kratičké sukně některých dívek. Usuzovali nahlas z těchto vnějších znaků na charakter mladých lidí, ještě, že jim nerozuměli! Byly to mnohdy poznámky dost hrubé. Jak vysvětlit, že ti poněkud výstředně vylížejší mladí lidé jsou přímí, čestní, skromní? Že jenom nejsou vedeni k pokrytectví a nejsou vychováni v jednolitou uniformní masu, bez individuální tváře jednotlivců, že z nich pedagogové nechťej vychovat jen automaty dobře konající svou práci. Že chtějí vychovat myslící lidi.

Snad by se dali přesvědčit, když viděli vystoupení souboru. Snad by zůstali v údivu zcela němí, kdyby viděli, jak probíhá zkouška souboru. Kdyby viděli tu vrcholnou a přitom zcela dobrovolnou kázeň, opět bez jediného slůvka napomenutí. Kdyby viděli třeba jen to, jak probíhá skládání rekvizit a stavba scény. A ta scéna byla dost složitá. Trubková konstrukce z mnoha dílů, některé byly dokonce dost těžké a vzdálenost od autobusu k jevišti velká. Ještě jsem si lámala hlavu tím, jak tuto překážku vyřešit, a už se členové souboru s naprostou samozřejmostí staví do hada na cestě od autobusu ke scéně. První desky a tyče putují z ruky do ruky za obecného veselí, neboť i tato fyzicky namáhavá práce se mění ve HRU, kterou hrají všichni společně. Každý kus je podáván nějak jinak, stává se něčím jiným, než čím ve skutečnosti je. Těžký kus konstrukce je podáván s grácií, jako by byl lehoučký jako pírkó. Malinká dřevěná hůlka se mění v těžký kus železa. Sáček mrkve je nutno rozvázat a posílat dolů po jedné mrkvičce. A když přísun z autobusu vázne — podává se prostě NIC. Ovšem není to ledajaké „nic“, má přesný tvar, váhu, kterou určuje první v řadě a kterou všichni respektují. Jsem ráda, moc ráda, že v tomto řetězu mladých lidí, kteří i z obvyklé, namáhavé práce umějí vytvořit báječnou hru, vidím i členy našeho souboru, že i oni se dovedou vřadit v tento řetěz „lidských komunikací“. A když už je vše složeno a není co podávat, putuje z ruky do ruky jako poslední za poslední rekvizitou rozesmátý pan Lovegrove. Byla to „FUŠKA“, ale jaksi to nikdo nepostřehl.

Pan Lovegrove v předmluvě ke hře píše, že každé jednotlivé představení musí být osobitou a jedinečnou realizací základního textu, výkony herců nesmějí být naučené a stereotypní, zdůrazňuje tvořivost a improvizaci. Sledují zkoušku, abych si ověřila dosah těchto slov. A opravdu v určitém momentu hry je zde sice stejná atmosféra, ale rozhodně nestojí všichni na stejných místech. Když se tatáž scéna opakuje, je opět rozestavení a reakce jednotlivých postav jiná, ale vždy odpovídá odehrávající se situaci.

Hra amerických studentů Richardsona a Berneye Tmavá strana měsíce je založena na motivech staré anglické li-

dové balady o dívce Barbaře Allenové. A vedle veselých a rozverných vesnických scén, ve kterých poznáváme soubor z předešlých inscenací, je zde nově i tragický motiv osudu hlavní hrdinky. I tuto polohu zvládl soubor pravdivě a přesvědčivě.

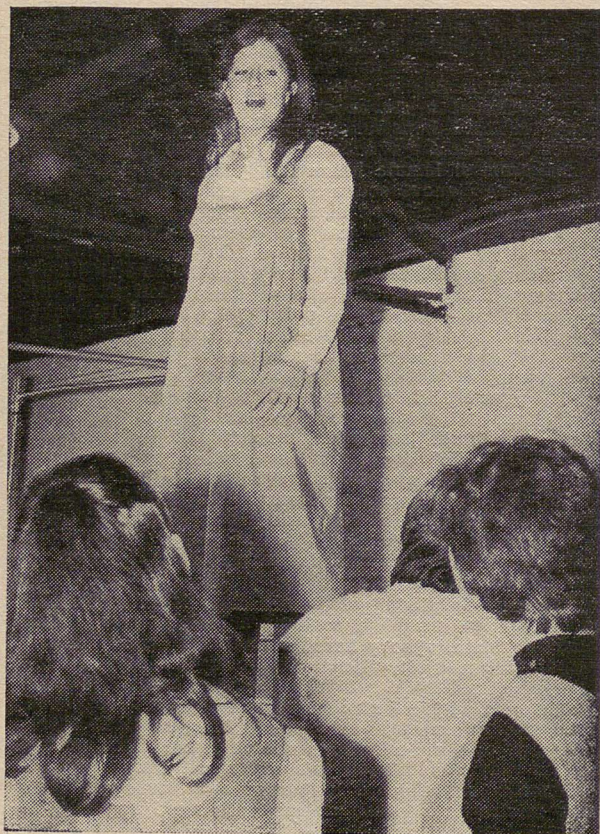
Obecenstvo je nadšeno. Vůbec nevádí, že tu málokdo umí perfektně anglicky. Skandovaný potlesk neustává. Báječné porozumění mezi jevištěm a hledištěm. „Děkuji, děkuji, děkuji“, říká pan Lovegrove česky a někteří z účinkujících se snaží nenápadně setřít slzu. A všem je náramně. Tak v čem je hlavní záhada úspěchu souboru z Haveringu? Je snad ve výborné technice herecké, v odborném a systematickém vedení k vědomé herecké tvorbě? I ne, je to zjevně velký úspěch pedagogický a to všechno ostatní už jaksi patří k tomu.

A mladí lidé zde rostou rovně, jsou osobití — a jak jim přibývá let, zkracují své vlasy a prodlužují sukně na přijatelnou míru. Ty vnější znaky úplné svobody jsou přechodné, ale ty vnitřní už jim zůstanou a hrát si budou umět jistě i v době, kdy jejich vlasy zešediví. Vždyť i pan Hugh Lovegrove má na spáncích vlasy prošeďivé a nebojí se ani trochu o svou autoritu. Neostýchá se tančit stejně ve se jako jeho mladí svěřenci, a hrát s nimi v kterémkoliv momentě fiktivní hru na jakékoli téma.

J. DELONGOVÁ

Z anglické inscenace *Tmavé strany měsíce*.

dobrá rada nad zlato

TECHNIKA ŘEČI

Psali jsme několikrát o tom, že je nutné, aby při jevištním vystoupení mluvily děti čistě, srozumitelně — i když tím nemíníme nějakou přepětlivou, strojenou, nepřirozenou řeč. Přece však je nutno věnovat této stránce projevu velkou pozornost. Kdybychom se chtěli touto problematikou v naší rubrice důkladněji zabývat, znamenalo by to, že by metodika techniky řeči musila vycházet v mnoha pokračováních. A proto myslím, že bude pro vás užitečnější — dobrá rada.

Nedávno vyšel v Ústředním domu lidové tvořivosti první svazek Knihovničky Divadelní výchovy. Je to metodická

příručka „Technika řeči starších dětí“ od Šárky Štembergové, kterou vám vřele doporučujeme. Názyv jednotlivých kapitol vás nejlépe přesvědčí o rozsahu příručky: Základy metodiky. Dech. Hlas. Rozeznávání hlasu a vnitřní hmatové pocety. Artikulace. Vokály. Souhlásky. Jazyk. Čelist. Rty. Nejčastější vady výslovnosti souhlásek. Rytmus. Sdělovací cvičení. Modulace. Jak sestavit rozcvičku. Příručka je doplněna řadou cvičných textů.

Cenné na této příručce je především to, že Šárka Štembergová nepřenáší jen mechanicky metodiku pro výchovu dospělých na děti, ale vychází z bohaté zkušenosti v přímé práci s dětmi ve věku od 12 do 15 let. Nejde tedy jen o příručku „techniky řeči“, ale také o postoj citlivého pedagoga. U nás dosažitelné metodické materiály v tomto oboru jsou určeny dospělým, a proto tím více vítáme práci Šárky Štembergové a doporučujeme ji všem vedoucím dětských souborů, ale také učitelům českého jazyka. Příručku dostanete koupit za pouhých 5 Kčs na adrese: ÚDLUT, Divadelní oddělení, Sněmovní 7, Praha 1.

pod čáru

STOJÍ TO ZA TO?

Tak dnes končíme vyučování — — —

Máte jen jednu úlohu písemnou, ale nezapomenout číst a počítat — — — Ale já si nesu domů úlohy písemné dvě. Dvoje sešity na přepsání. To je hrozné — — — kdy to udělám? — — —

Zkouška? Dnes zkoušku nemáte, vy malí, ta bude až zítra. Však program k Svátku matek ještě připravíme. A musíme se sejít na zhotovení dárku pro maminku, ale kdy?

Aspoň kdybych měla už divadelní hru v druhém kroužku hotovou. Tam se hůř scházíme. 3krát týdně musíme mít zkoušky — děti jsou z několika tříd, každý má jiný rozvrh ve škole a těch povinností mimol. Přes vše se letí, stále se dobíhá — — — Má to vůbec nějakou cenu? Proč to dělám? Nepříjemnosti doma, ponocování, zlobení a nevim, co ještě. A k tomu dnes večer ještě to představení. Bůhví, co to bude! Ale musím jít, účinkuje několik bývalých členů z mého divadelního kroužku. Při bídě náležitosti ve Zdáře, ať mají aspoň nějakou morální podporu.

Divadelní zkouška se protáhla, po cestě domů nákupy, Marušku vyzvednout od paní a honem udělat doma to nejnutnější. Maru pomalu večerí, právě dnes se jí chce dlouho si lebeď ve vaně — — — konečně ji dávám do postele. Ještě několik otázek, krátká pohádka, kterou musím opakovat, a už se převléct a klusem do Národního domu. Přibíhám určená a v poslední chvíli. Do ruky dostávám program:

Ing. St. Kopál:

NANEBEVZETÍ PANA HANOUSKA

prostínký příběh s big-beatem a happy-endem

Režie Karel Černý

Představuje se vám skupina Bohemia

Beggars se svými čtrnácti skladbami.

Karle, jestlipak tě všichni při zkouškách aspoň trochu tak trápili. Jak ty mě? Vzpomínáš, co to bylo překážek jenom ze stran školy, aby ti vůbec dovolili hrát?

Ale snad právě proto jsi vydržel, možná, že ty překážky to byly, které v tobě vypěstovaly houževnatost — — — Té je přece zapotřebí vedle ostatního k nastudování hry.

Jen aby ta hudba moc neřvala. Mám toho dost ve škole a doma — — — Ale už před oponu vchází sám režisér a příběh začíná — — —

Příběh začíná, hudba hraje, mládenci zpívají — — —

V sále je тихо — nezvykle velká návštěva — převážně mladí lidé. Tento příběh je trochu satirou na nedávno minulou dobu, je trochu bezprostřední ukázkou, jak se dovedou bavit ve volných chvílích mladí lidé. A tak do ticha se ozve z hlediště občas smích a potlesk. Hudby je hodně, víc jak mluveného slova — ale vůbec se mi nezdá hlučná — líbí se mi.

Jsem spokojena se svými bývalými „dětmi“ Mirkem Límlem, Evou Daňkovou; Karle, mám radost z tvé režie! Po představení zacházím do zákulisí, abych pogratovala

a rozdělila se o radost se všemi účinkujícími.

Chtěla jsem toho moc vědět a tak při besedě mně Karel pověděl toto:

„V lednu t. r. na jednom z odpoledních čajů přišli za mnou mládenci z Průmyslové školy, abych jim poradil, pomohl, případně zprostředkoval možnost uplatnit se na veřejnosti s beatovou muzikou, se kterou začali minulého roku v září. Nechtěl koncert, ale jinou vhodnější formu. A tak se na jedinou zrodila myšlenka na sloučení hudebního a hereckého projevu, zatím v nejasné, neurčité formě.

Zaujaly mne články (vtipné) a fejetony v závodním časopisu Žár, které psal redaktor tohoto plátku ing. St. Kopál. Známe se s ním již delší čas. Ze zaměstnání a z Klubu mladých. Jako mladý schopný člověk angažoval se aktivně ve veřejném životě, zejména v OMP Ždas, která vznikla po zániku ČSM a ve které velmi dobře aktivizuje členy a je jakýmsi řídícím členem výboru, duší organizace. Tak za tihle Standou Kopalem jsem přišel se žádostí o texty. Přijal mě celkem dobře a byl velmi ochotný. Méně vlídně se tvářil, když jsem mu sdělil, že texty potřebuji za šest dní v časopisu. Byl to samozřejmě bláznivý požadavek, ale nakonec jsme se domluvili. Dal jsem mu námět a dějovou kostru a za týden byla první zkouška. Po nácviku a prvním měření času jsme zjistili, že „show“ trvá rovných dvacet minut. Další úpravy, dodatky a předělovky. Deset dní před premiérou jsem dopsal poslední dva výstupy. Trochu nervů ve finále a nakonec jsme to tak tak stihli. Děcka musela zabrat, kluci dodělávali ještě poslední skladby. Myslím, že dělali rádi a že se do zkoušek těšili, protože za celý nácvik nebyla ani jediná vážně neomluvená absence. Kromě toho si myslím, že to byla výborná parta a hlavně rovní kluci. Znali se vzájemně, takže to šlo i s tou kázní.

To bylo také důvodem, proč jsem jim nechal šít role na tělo a nechal celou čtyřku pohromadě i s jedním pátým členem, který sice muzikant není a herec už vůbec ne, ale patřil k té partě a to je hrozné důležité. Nechal jsem ho aspoň číst noviny na jevišti a všechny komplikace s hereckým projevem kontroloval do tří vět po dvou slovech. Ale byl tam, protože k nim patřil. Děvčata se sžila velmi brzy a myslím, že ty kluky tak trochu „uslušňovala“. Vzájemně si fandili.

Písničky byly všechny původní, vlastní. Skládal je z 90 procent Vraťa Šimkovský, jen asi ve dvou případech se angažovali ostatní členové skupiny. Chci poznamenat, že jsou to písničky (není to jen moje stanovisko) skutečně dobré a že by obstály bez nadsázky po stránce hudební i textové na profesionální půdě. (Některé, samozřejmě.)

Mirek Lím byl jakousi oporou v herecké interpretaci, dával pocit jistoty jako starý kozák těm ostatním.

Viděl jsem hodně obětavosti a hodně zájmu od té docela nové party, myslím, že mnohem víc, než od těch minulých. A tak, když jsme se vraceli večer domů, utahaní a hladoví, bylo mi děsně dobře. No, a to je všechno.“

Ano, i mně bylo při návratu domů a je mi dodnes také děsně dobře.

Stojí to za to!

MARIE KNESLOVÁ

■ VÁCLAV MÜLLER ■

DEVÁTÁ KAPITOLA

SVĚTELNÉ RÁMOVÁNÍ PŘEDSTAVENÍ

Otevření a expozice

Grafické znázornění dobré inscenace by nám ukázalo, jak křivka představení vychází ze základu prvního dějství přes expozici volným stoupáním, kolísá druhého dějství se křivka napřimuje až ke strnulosti a vrcholu krizového dějství třetího, po něm jakoby se zhoupla v sedle peripetie čtvrtého dějství, znovu vrchol a prudký pád klesání katastrofou dějství posledního. Katastru klidu ji opět vrací na základnu.

Stejným způsobem by měla probíhat i křivka světelného scénáře inscenace. Z klidu svítících lustrů slavnostního vítání diváků ke společenské události našeho představení, po zhasnutí světla hlediště soustředěné očekávání vzrušujícího zážitku — opona nahoru — světlo scény a vtažení vnímatele dramatického díla k citové i rozumové spoluúčasti, až po očistný klid katarse, kdy opět zaplanou světla hlediště.

Jak naplnit skutečností tyto ideální představy?

Každý druh divadelního představení má specifické zákonitosti, které musí inscenátoři respektovat. Činoherní představení může začínat úderem na gong, po něm světla v sále zhasnou, v úplné tmě se otevře opona a po několika vteřinách scénické osvětlení otevře obraz prvního dějství.

Zpěvohra, která má před vlastním scénickým dějem obvykle předeheru, nezachíná zvukem gongu. Upozornění diváků na začátek představení se děje třeba tím, že hledištní lustry zčásti pohasnou a až se diváci na svých místech uklidní, sál zhasne docela a začíná předehera. Notové pultyky v orchestřišti vytvářejí svým světlem zvláštní atmosféru, při níž se má divák odpoutat od reality všednosti a vnitřně se soustředit na vnímání uměleckého díla. Je-li předehera delší a obecnostvo neklidné, může režisér při změně hudebního motivu ozvláštnit světelnou atmosféru hlediště tím, že na zavřenou oponu nechá rozsvítit barevnou stopu světla. Intenzitu, velikost i barvu, stejně jako rytmus rozsvícení, ponechme jeho invenci. Vraťme se k činohře.

První dějství romantických nebo pohádkových her mohou být po otevření opony rozsvěcována ze tmy postupně a zvolna, jakoby se teprve exponovala v divákově fantasii. Úspěch této scénické světelné expozice závisí však na dokonalé plynulosti, reflektory nesmějí blikat a celá akce musí být přesně rytmicky nazkoušena. Obvykle ji režisér spojuje se zvukovými efekty, hudbou, proto klademe takový důraz na sladění všech složek.

Technicky ji obsluha regulátoru provádí pomocí velkého kola stavědla. (Právě

ruka otáčí kolem a levá obsluhuje ty okruhy, které mají celkovou scénu „předjíždět“ nebo se za ní opožďovat. Je-li zařízení v technickém nepořádku, levá ruka hlídá a popojíždí těmi okruhy, které prokluzují a zůstávají stát.) Chce-li režisér postupně rozsvěcet v místnosti, začínáme od přirozeného světelného zdroje, to je od okna, lustru, ohně v krbu nebo taky jen od zapálené cigarety. Tento světelný okruh bude předjíždět a na něj naváže reflektor, svítící na herce. Jakmile má toto světlo poloviční intenzitu a divák upoutá, navazuje na něj plynule další skupina reflektorů, které budou na technické zkoušce nazkoušeny. V případě, že začínáme svítit nejdříve oknem, budou to světelné zdroje svítící na protější stěnu dekorace, teprve potom „dojede“ zbytek scény.

Exteriérové scény budeme postupně rozsvěcet od horizontu. Je-li ve scéně zakomponován sluneční svit, začínáme tímto „sluncem“. Rytmus otevření nesmí v žádném případě působit samostatně. Často se stává, že scénická světla mají být rozsvícena na dvě etapy. Po otevření scény je nejdříve „nažhaven“ temnělý pokoj a s příchodem herce, který třeba rozsvítí lustr, scéna najede na plno. Dejme pozor, aby se svítidlo neopozdilo za hereckou akci. Levá ruka osvětlovače najede tedy lustr a pravá kolem celou scénu. Jde-li na jevišti o rozsvícení světla svíce, petrolejové lampy, kahanu, či jiného zdroje, který se nerozžálí okamžitě, počítáme v rytmu přidávání světelné hladiny s touto okolností. Je třeba dbát, aby intenzita i barevný charakter scény odpovídal takovému reálnému světelnému zdroji.

V některých hrách moderní dramatiky je představení otevřeno filmovou, či diaprojektivní projekcí, o níž již bylo psáno. Připomeňme si tedy jen několik poznámek. V případě, že film promítáme z projekční kabiny v hledišti, je správné, když začneme promítat zároveň s otevřením opony. Nepřibývalo by dohře, kdyby se nejdříve objevilo projekční plátno, které svou bílou plochou „svítí“ i odrazem nouzových světel. Není v žádném případě neviditelné, jak by si mnohý režisér přál, a je nám tedy milejší, spojí-li se pohyb opony s filmem, než aby divadelní představení začalo jako v biografu. Je-li projekční plocha za oponou a projektor na mostě, nebo portále, začínáme rozsvěcování scény opět od promítaného obrazu. I konec filmu je nutné zakomponovat do expozice děje. Máme-li projekční plochu z tylu nebo jiného průsvitného materiálu, klidně ji okamžitě před koncem projekce zvedáme, obraz nám padá na podlahu a dekoraci a ještě než zmizí, úplně rozsvítíme jevištní světla. Zůstává-li projekční plátno na scéně, nařídíme na něj modrý (nebo jinobarevný) reflektor, jehož světlem konec projekce „vygumujeme“ v předstihu s nejším ostatní scény.

Horší situace nastane, má-li být projekční plátno před započítím prvního dějství ze scény odstraněno. S touto

okolností musí režisér počítat a po skončení projekce navázat hereckou akci na opačném konci jeviště, v portále, na předscéně atd. Zkrátka upoutat diváky na jinou světelnou akci, kdy třeba první dialog bude osvětlen jen lokálním světlem a teprve po odstranění plátna se nasvítí celý scénický obraz.

Závěry jednotlivých obrazů nebo dějství

Rytmicky správně uzavřený celek jednotlivých scén, obrazů či dějství je z nejdůležitějších momentů, které napomáhají správnému pointování myšlenky, která má působit v divákově vědomí. Dějství může nejjednodušeji končit tím, že se opona zavře „do světla“ — to znamená, že se scéna světelně nijak nemění, jen při zavírání opony stáhne obsluha regulátoru hledištní reflektory, které by na oponě zanechaly čisté rámování celku.

Má-li režisér v úmyslu udělat scénickou tečku za určitým slovem nebo gestem herce, nechá scénu zhasnout náhle — hlavním vypínačem scénického regulátoru. Doznívání obrazu na divákově sítinici nečekaným světelným přerывem je dostatečně dlouhé, aby vtip či myšlenka se z dojmu zrakového dostala do mozkového centra a způsobila žádoucí reakci. V případě náhlé opony stáhne režisér několik vteřin naprostou tmou (v níž může být zavřena opona, či sjet revuální závěs) a po ní náhle, bez rozpaků, rozsvítí meziobrazová nebo přestávková světla. Tento světelný „aktšlus“ (jak se takovému zhasnutí říká) však nesmí být okamžitě po vyslovení řídicího slova. Je potřeba, aby nastalo malilinké, sotva vteřinové — v žádném případě delší! — opoždění tmy, to proto, aby se slovo či gesto stačilo v divákově „usadit“.

Má-li některá scéna světelně i dramaticky doznívat pomaleji, několik vteřin používá osvětlovač k vypnutí regulátoru malých kol. Jde o takzvané zatmívání scény — děj jako by se zastřel tmou. Tento způsob režiséra použije v závislosti na vnitřní atmosféře scény, kdy k účinné katarsis potřebuje doznívání. Obvykle je zatmívání vázáno na gestické jednání některé z postav.

U scén končících lyrickou atmosférou provádíme zatmívání dějství na deset i více vteřin, často ve spojení s hudbou. Čím více světla ubývá, tím více hudební podkres. Jakmile je na jevišti tma, okamžitě se zavírá opona v rytmu stmívání. Pozvolné ubývání světla umožňuje adaptaci divákovy vnímání, doznívá v něm emocionální napětí. Teprve po několika vteřinách, kdy všechny scénické složky ukončily svoji činnost, rozsvítí osvětlovač hlediště nebo světla na oponě. Ale měkce a v rytmu určeném režisérem. I reálný svět přestávky se smí v diváku probouzet až na režisérův pokyn.

Některá hra má několik desítek drobných

ných scének či obrazů s množstvím proměn. Dobrý režisér je váže v několik celků a vzájemně je propojuje hudbou, reprodukováným textem, projekcí, vše ve snaze přelknout tato nedramatická místa přestavbových pauz a udržet divákovu pozornost. Musí-li technické přestavení dekorací zakrývat oponou nebo revuálním závěsem, obvykle některým hledištním reflektorem rozsvíceným na oponu nahrazuje světlo lustrů, které i potlumeny by přece jen diváky z děje vytrhovalo.

Děje-li se přestavba na otevřené scéně, jen ponořené do tmy, měl by režisér s výtvarníkem nalézt na předscéně alespoň malý scénický detail, třeba erb, vázu s květinami, reliéf, zkrátka nějaký předmět, který by byl osvětlen malým hledáčkem i při přestavbách a na němž by mohly oči diváků kompenzovat přílišný světelný kontrast mezi plně osvětlenou scénou a tmou přestaveb. Taková plastika, umístěná na portále předscény, by měla být v přímé vazbě na přestavení, scénografickým prvkem, patřícím k inscenaci. (V brněnském inscenaci Klíperova Zlého jelena v Divadle bratří Mrštíků použil výtvarník A. Vorel k tomuto účelu malovaný emblém s jelemem.)

Použije-li scénograf k vykrytí přestaveb revuálního závěsu, může jej mezi jednotlivými obrazy ozvlášťovat barevným světlem, které je emocionálně vázáno k ději. Jde-li o revuální komedii, lze závěs osvětlovat dynamickým střídáním různých reflektorů v rytmu daném hudbou. Příliš časté opakování takového „blikatůry“ však diváka také unavuje. Rozhodne-li se režisér s výtvarníkem k tomu, že mezi jednotlivé scény vloží filmovou nebo diapozitivní projekci, musí ji důsledně použít při každé přestavbě. Nebylo by scénograficky vhodné, kdyby ji někdy vynechal nebo dokonce nahradil jen světelnou stopou. V dobrém představení musí být tyto ozvlášťující prvky v rovnováze s ostatními.

Vypointování jednotlivých obrazů by mělo mít tendenci vázanou na pomyslnou grafickou křivku, jak o ní byla zmínka na počátku této kapitoly. To znamená, že by „aktšlasy“ prvních obrazů měly být volnější a s gradováním jevištního konfliktu by se měly zkracovat až ke krisovému „utínání“ světla. Toto doporučení není vázáno jen na klasické drama, nýbrž i na veselohru a komedii. I tyto inscenace musí mít ve své rytmizaci stoupající tendenci, kdy pregnanční vyhocení vtipu je úderem na bránice diváků.

Ještě drobnou poznámku k inscenování víceobrazových her, tentokrát určenou režisérům a výtvarníkům. Dbejme na to, aby dramatický čas jednotlivých obrazů nebyl kratší než délka dekorančních přestaveb. Použijeme-li k charakterizaci jednotlivých dějišť již několikrát doporučené techniky charakteristického detailu, prospějeme tím celému představení. Každá přestavba, byť sebeumněleji zakrývaná, je zastavením dějového toku, které divák nemá rád. Necháme-li působit jen zvukový efekt, divákův zrak si stejně neodpočine (podráždění k tomu) a podléhá rozptýlu myšlenek.

Poslední dějství a závěr hry

Příběh je uzavřen, „není o čem hrát“. Nastává okamžik, kdy do děje vstupuje

divák se svým myšlením — vše už bylo řečeno — v duši diváka nastává zranění smyslu představení.

Jak tedy závěr posledního dějství ozvláštnit, aby dokonale usadil to, co jsme se divákoví po celý večer snažili říci?

V žádném případě nesmíme přinést na scénu nový, dosud ve hře neužitý efekt, ať už dekoranční, nebo světelný. (Nemám nyní na mysli hry typu Karvašova Meteoru, kdy v závěru hry dopadá na observatoř meteor.) Závěr hry se sice musí lišit od konců jednotlivých obrazů, ale měl by být svělelně podobný konci obrazu před přestávkou. Mezi oběma může být přímá vazba a je správné, budou-li užité prostředky téměř stejné. Uvedme si příklad: Utínali-li jsme jednotlivé pointy obrazů, nechme závěr hry sjet do tmy zatměním. Nebo jiný: Zavírali jsme obrazy do světla. Nyní odělejme generální tmou. (Generální tmou rozumím zhasnutí i hledáčku na předscéně, svítícího mezi jednotlivými obrazy na charakteristický detail.) Takový závěr nenechá žádného diváka na pochybách, že je konec představení.

Jednou z nejvážnějších režijních chyb je, nepozná-li divák, kdy je konec hry. Stává se to tehdy, když je děj propleten několika dějovými pásmy, které autor řeší postupně a nikoliv najednou v závěru posledního dějství. V takovém případě režisér musí obětovat pointu vedlejší, aby neutekla hlavní.

Inscenace má být zarámována těmi scénickými i světelnými prostředky, kterými byla otevřena. To je onen návrat na základnu. Scénografické uzavření je nutné i u těch moderních her, kdy si má divák odnést z představení otevřené řešení, tak časté u současných autorů, kteří svými dramaty problémy jen prezentují, ale neřeší. Nastavují zrcadla a jako by už je nezajímaly obrazy v nich. Kladou otázky a nečekají na odpověď...

K dobře připravenému představení patří i organizace „děkování“. Diváci děkují hercům za jejich výkon a herci divákům za pozornost. Proto je i děkovačka součástí představení. Působí nesmírně trapně, otevře-li se na potlesk po posledním dějství opona a herci se vzájemně strkají na jeviště. Nebo děkuje-li se okázale vedlejší postava hry jen proto, že pronesla poslední, třeba řešící slova hry. Dobrý režisér proto naaranžuje i postup při děkování — jen pozor na to, aby nepůsobil vynucováním si potlesků! Světelně by celá hra měla být při děkování uzavřena prakticky atmosférou posledního dějství. Bylo-li však při něm příliš málo světla, je nutno děkující se herce přivítat natolik, aby jim bylo dobře vidět do tváří. Obvykle svítíme kromě lustrů i hledištními světly, dbejme však na to, aby nám jejich velká světelná stopa neodkryla jeviště natolik, že jeho technika rozbije iluzi diváků. Končí-li představení bez opony, je vhodné, aby děkování bylo děláno najížděním a vyjížděním světla. Světla se rozsvěcují při nástupu herců do řady a hasnou s odchodem posledního ze scény. Pokračuje-li potlesk, rozsvěcení se opakuje. Jakmile skončí děkování a nezavírá-li se opona, je vhodné, aby zůstalo jeviště prázdné až do odchodu posledního diváka ze sálu. Působí velmi nevhodně a nevkusně, vtrhnou-li technický personál na bourání scény ještě před diváky na jeviště.

HISTORICKÉ KOSTÝMY DIVADELNÍ KROJE DOBOVÉ OBLEKY

a

MASKY

všeho druhu

ve velkém výběru

zapůjčí

PŮJČOVNA DIV. KOSTÝMŮ

KOMUNÁLNÍCH SLUŽEB MĚSTA

KOSTELCE NAD ORLICÍ

telefon 112

Objednávky vyřídíme
obrátem a odešleme
poštou
nebo drahou do všech
míst republiky.

PERLIČKY A STŘÍPKY Z JAROMĚŘSKÉHO JEVIŠTĚ

Hrála se vánoční hra Český Betlém. Mistr malířský a výtvarník J. J. vyhotovil k této hře velkou betlémskou hvězdu potaženou slabým průsvitným papírem. Přišlo představení a betlémská hvězda zmizela. Nastala velká šňáfka. Mistr malířský svolává na pachatele všechny hromy a blesky. Začátek se neúprosně blíží a betlémská hvězda není k nalezení. Vtom přibíhá jeden ze tří králů z místa, kam chodil i císař pán pěšky, a přinášá potrhnanou hvězdu, jejíž obal někdo použil pro potřeby mimojevištní. Tvůrce hvězdy byl blízce zhroutil.

Než měli ochotníci svůj stánek v Sokolovně, hrála se také divadla v sále hostince U lva. Před každým představením, jak bylo tehdy zvykem, vyhrávalo několik muzikantů. Mezi nimi i V. K. — výborný basista. Předehra se dohrála, basista odložil basu, avšak přímo na latku, kterou byla dole přípevněna opona. Třetí zvonení, opona jde nahoru, ale s ní i basa zachycená krkem na latku. Basista to zpozoroval, až když basa byla nahoře, chytil basu a stáhl ji dolů. Samozřejmě šla dolů i opona. Oponať, aniž věděl co se stalo v sále, tahal oponu nahoru, basista tahal basu dolů, což se opakovalo několikrát. Obecenstvo reagovalo hlučným smíchem a potleskem.

Režisér Max Lederer uváděl hru Mluvicí opice s hostem E. Kohoutem v hlavní roli. Ve hře se střídá z pistole. Režisér věděl, že obyčejně pistole na jevišti selže a rána nevyjde, a proto pověřil našeho rekvizitáře, V. S., kterému dal do rukou tři žárovky: „Když rána nevyjde, uhoď jím o zem!“ Stalo se, co režisér předvídal. Rána z pistole nevyšla. Za scénou se ozvalo

slabé cinknutí a pak ještě dvakrát. Režisér, který byl na opačné straně jeviště, přibíhá k nešťastníkovi a vytýká mu, proč žárovkou neuhodil. V. J. odpověděl s klidnou tváří a s úsměvem na rtech: „Já jsem, pane inspektore, žárovky pouštěl s malý výšky, aby se nám nerozbily.“

Hrála se Langrova Jízdní hlídka. Zdejší vojenská správa zapůjčila dva lehké kulometry a k jejich obsluze dva kulometčíky s dozorcím důstojníkem. Odpolední představení proběhlo bez závad. Mezi představením odpoledním a večerním usedli herci do šaten a večeřeli. Kulometry byly přeneseny zpod jeviště do panské šatny, dozoreč důstojník odešel domů. Kulometry byly středem zájmu herců a hereček (ty spíše obdivovaly švarného desátníka). Pisatel těchto řádků se zeptal docela nevinně vojína, jak se to obsluhuje — a ten s ohoitou začal předvádět. Sedl ke kulometu, vysvětlil přípravu ke střelbě a zmáčkkl kohoutek. — Hromová rána — velké leknutí a ticho, záhy přerušené hlasem: „Tak a mám ji v pr...“ To náš přítel a herec K. J., ukusuje právě z řízku, dostal zásah ze cvičné patrony do dolní části zad (naštěstí zmrzněný židlí). Nešťastný voják zapomněl totiž po odpoledním představení provést ještě tak zvanou ránu jistoty. Ihned povolal lékaře postavil milého Karla do rohu šatny a tahal mu pinsetou z rány třísky z dřevěné kulky. Postřelený to bral s veselou myslí a docela s humorem, takže se vlastně téměř tragédie obrátila ve veselohru. Večer si ještě odehrál svůj krátký výstup na začátku prvního jednání a teprve potom byl odevzen do nemocnice k ošetření. (Hrozilo nebezpečí otravy anilínem, jímž byl cvičný náboj napuštěn.)

Hráli jsme Pašijové hry. Na stupňovitě scéně se odvíjí soud Jarlezu nad Kristem. Předsedal mu Kaifáš, hrany přitelem J. D. Již od začátku je slyšet z hlediště šum i zachuchtnutí. Diváme se po sobě, zda nemáme nějaký kostýmový defekt, až náš pohled došel ke Kaifášovi, který seděl nejužší na trůně. Měl na nohou úplně nové bačkory koupené u fy Baťa za 9 korun. Bylo nám nyní všechno jasné: Baťa měl svoji filiálku v Jeruzalémě už za života Krista Pána!

Ke konci pohádky Červená Karkulka střílá myslivec na vlka, který má utéci. Představitel vlka B. K. přišel na myšlenku, že tento útek provede efektním způsobem. Přinesl si z rekvizitárny matraci, kterou umístil zvenčí pod okno. Hra dostoupí vrcholu, myslivec střílá, vlk provádí oknem tak zvaný skok letmo. Ale vzápětí se ozve druhá rána. To vlk spadl na tvrdou podlahu, kde zůstal ležet a jenom litostivým vřčím okem po nás vyčítavě hleděl. Stařeč o plánu našeho „vlka“ nevěděli, a proto matraci odstranili.

V hostinci U lva se hrála Šamberkova veselohra Jednáměr přikázání. Hlavní roli hrál náš jaroměřský Mošna V. Duben. Jeviště v sále bylo vzadu bezprostředně spojeno s kuchyní. Náš Václav sedí na scéně na houpací židli, rozhoupal se zřejmě rozpustileji, židle se převrátila a Váša Duben vylétl z jeviště přímo na kuchyňský stůl, kde paní hostinská zadělávala ve velké míse na knedlíky. Rukama vletl i do mísy, avšak ihned se vrací na jeviště s rukama plnými těsta. Obecenstvo jej přivítalo bouřlivým potleskem.

Před druhou světovou válkou se hrál Zeyerův Radúz a Mahulena. Na scéně vchází smuteční průvod. Sbor žen jej očekává s bolem a lítostí. Muži postaví máry se zesnulým na zem. Jednomu muži se při každém vydechnutí vyčhlí špatně přilepená polovina velkého kníru a při vydechnutí se vrací. Nejdříve si toho všimli „junebráci“. Zahalili své směřící se tváře do kapucí, takže u nich to bylo jaksi v pořádku. Ale všimly si toho bolestně šťkáající ženy a halice své rozesmáté tváře do závoje, ustupovaly pomalu za silný strom, takže najednou byla scéna prázdná a zůstala tam jen mrtvola a čtyři nosiči. Výstup se jaktakz dohrál, ovšem v zákulisí čekal na všechny

rozjásaný režisér, který nám zahrál smuteční pochod.

Hrála se pohádka. Velmi pečlivý režisér B. Š. přišel na šťastný nápad. Aby na jevišti byla plná realita, umístil tam živé slepice s kohoutem, kterým babička má sypat zrní. Aby slepice nezklamaly a zrní zobaly, prostě je na dva dny izoloval. Přišlo představení — slepičky jsou puštěny na scéně a k nim kohout. Babička sype zrní. Na jednu velkou oživení v hledišti, velký smích dětí i dospělých. Režisér, který stál za kulisami si pochvaluje: „Slepičky se líbí.“ Avšak na scéně se odehrává zcela jiný děj. Slepíčky nezobou, ale kohout po dvoudenním pštu vesele prohání jednu slepici za druhou. Byl to jeden z velkých výkonů toho dne na jevišti, protože kohout nebyl ani na jedné zkoušce.

Redakce časopisu Amatérská scéna s radostí vyhověla jaroměřským ochotníkům a v situaci, kdy nemohl vydat svůj almanach, nahradila jej snad alespoň zčásti tímto zvláštním číslem, protože jaroměřské jubileum pokládá za součást celého našeho ochotnického divadla.

Milí jaroměřští ochotníci, dovozte mi připojit se jménem celé redakce k blahopřání!

JIŘÍ BENEŠ

Amatérská scéna, ročník VI. (Ochotnické divadlo, ročník XV.), číslo 9, září 1969. Vydává ministerstvo kultury v nakladatelství Orbis, n. p., Praha 2, Vinohradská tř. 46 — Redakce Amatérské scény a Repertoáru malé scény: Jiří Beneš (vedoucí redaktor), Pavel Bošek, Marie Vašínková — Grafická úprava Valdemar Ungerman — Technická redakce Jana Zubíková — Adresa redakce: Praha 2, Vinohradská tř. 2, telefon č. 22 10 57. — Tiskne Státní tiskárna, n. p., závod 2, Praha 2, Slezská 13. — Rozšiřuje Poštovní novinová služba, informace o předplatném podává a objednávky přijímá každá pošta i doručovatel. — Cena jednotlivého výtisku 4 Kčs. Předplatné pro rok 1969 činí 45 Kčs. — Vychází jednou měsíčně — Toto číslo mělo redakční uzávěrku v červenci 1969.

© Nakladatelství Orbis, n. p., Praha 1969.

PROVÁDÍME:

montážní práce, údržbářské práce a obnovu starých jevištních zařízení, vyhotovování opon, kruhových horizontů, látkových dekorací (závěsů) všeho druhu, mechanismy, plány, návrhy.

KOMUNÁLNÍ SLUŽBY MĚSTA
FRENŠTÁTU p. R., okr. NOVÝ JIČÍN

Slavnostní večer

na oslavu památky 70. narozenin prosluleho českého spisovatele
a dramaturga **JOSEFA KAJETÁNA TYLA**
upraví ochotníci Jaroměřští v místnostech divadelních v pondělí, 22. dubna 1878.

Pořad slavnosti:

I. Boldieu: „Bílá dáma“, ouvertura.	V. Verdi: „Foscari“, cavatina.	X. Stučkovský J. J.: „Muzikantův“ vokalita v 1. části.
II. Jos. K. Tylovi: Úvodní nástup.	VI. Dürich J.: „Udel genia“, básně.	O S O B Y: (6)
III. Fürstenau: Variace pro flétnu.	VII. Offenbach: „Orfeus“, ouvertura.	M. Lupaš: klapotání.
IV. Tyl J. K.: „Umělové na pouti“, slavnostní předehra.	VIII. Vrtatko J.: „Soud husitův“, básně v živém zobrazení.	Klára: jeho žena.
O S O B Y: Therle: ledový berce. Lutec: český národ, pán. Mila: jeho žena.	IX. Meter: „Eispagel“, serenada valeček.	XI. Janak: Směs národních písní.

**Koncertní část přednese velký orchestr hudby
pluku Nassau.**

Ceny míst obyčejné při divadelním představení. — Lístky na číslovaná sedadla k dostání v obchodě p. A. P. Zouzala.

Začátek v osm hodin.

Tisk J. Novotný v Rakovníku.

Ochotnické divadlo v král. věnném městě Jaroměři.

V pondělí dne 14. dubna 1879
k dobročinnému účeli:

ULTIMO

Veselohra v 5 jednáních od Gustava z Moserů. Preložil Brandeis.

O S O B Y:

Jaroslav Janáček, obchodní rada.	Jiří Sokol.
Karolina, jeho paní.	Cervinka, kněhvedoucí u obchod- ního rady.
Pereza, jejíž dcera.	Sevětek, faktotum profesora.
Oldřich Janáček, profesor.	Jan, sluha.
Avlína, jeho paní.	Emma, komorná.
Bedřich, jeho dcera.	Pani Baldrová, pronajímačka pokojů.
Bohulín, strýc obou Janáčků.	Prodávka.
Baron Kysela.	Posluhové.
Bedřich Belák, lékař.	

Děj se koná ve velkém městě.

Začátek o půl 8. hodině. Konec v 10 hodin.

Ceny míst jak obyčejně.

Lístky na číslovaná sedadla prodávají se v obchodě pana A. P. Zouzala a vešer u kasy.

Děti nemají přístupu.

Ochotnické divadlo v Jaroměři.

V neděli dne 14. října 1883. hrají divadelní ochotníci
k zahájení saisony
ve prospěch opravy šatny a jeviště

JIRIKOVO VIDĚNÍ.

Báchorka se zpívá a tancí v 5 odděleních od Jos. Kajetána Tyla.

O S O B Y:

Oddělení I. Základní věc: Hlasové hry. Pereza, jeho dcera. Klára, jeho žena. Klára, jeho dcera. Klára, jeho dcera. Klára, jeho dcera.	Oddělení II. Pani Baldrová, pronajímačka pokojů. Emma, komorná. Jan, sluha. Sevětek, faktotum profesora. Cervinka, kněhvedoucí u obchod- ního rady.	Oddělení III. Pani Baldrová, pronajímačka pokojů. Emma, komorná. Jan, sluha. Sevětek, faktotum profesora. Cervinka, kněhvedoucí u obchod- ního rady.	Oddělení IV. Pani Baldrová, pronajímačka pokojů. Emma, komorná. Jan, sluha. Sevětek, faktotum profesora. Cervinka, kněhvedoucí u obchod- ního rady.	Oddělení V. Pani Baldrová, pronajímačka pokojů. Emma, komorná. Jan, sluha. Sevětek, faktotum profesora. Cervinka, kněhvedoucí u obchod- ního rady.
--	--	---	--	---

Začátek v 7 hodin. Konec po 9 hodině.

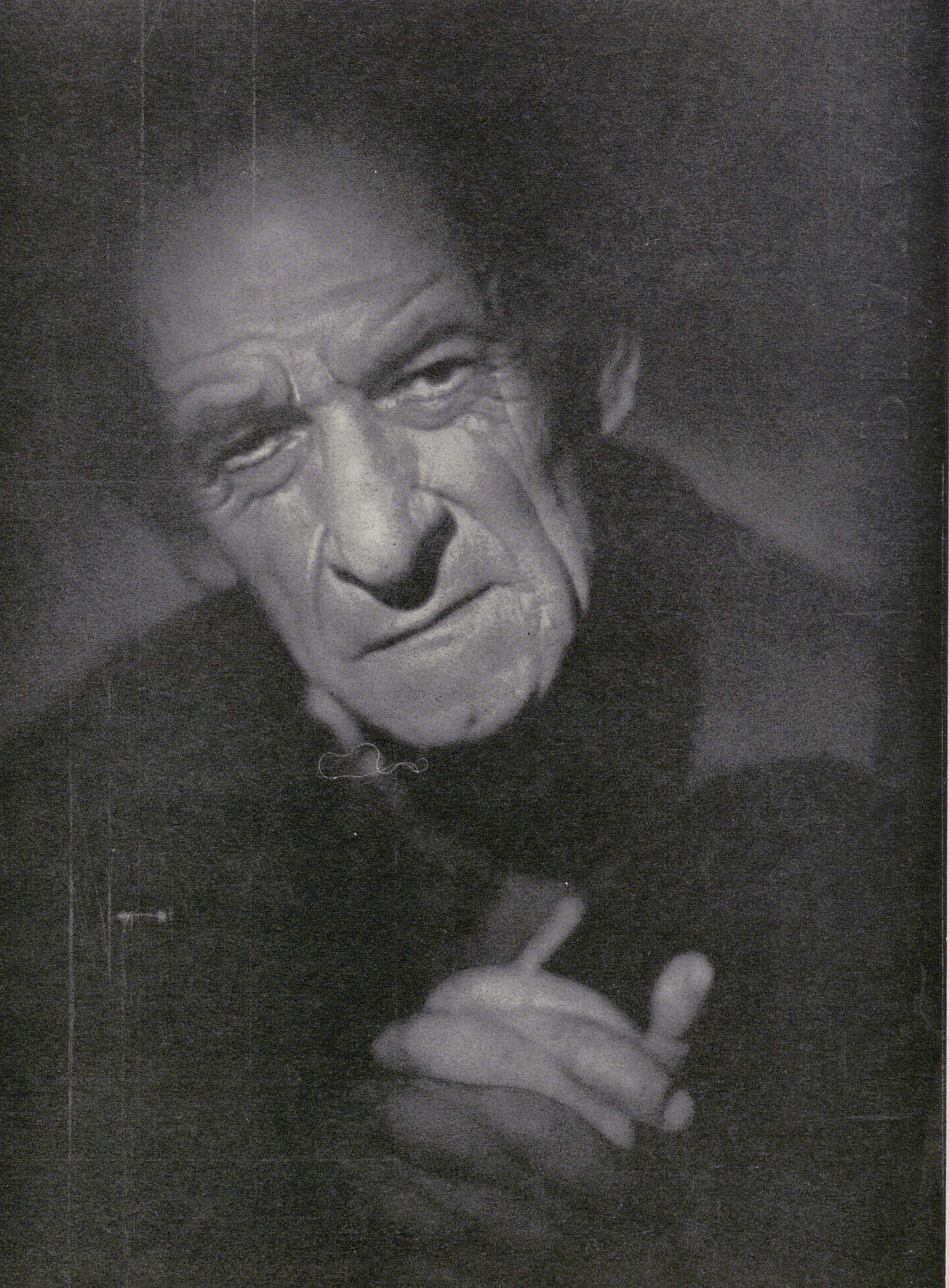
Hudba laskavým spolupůsobením hudebního odboru „JAROMĚŘ“.

Ceny míst I. sedadla 40 kr. II. 20 kr. III. 20 kr. místo k vidění 20 kr. galerie 10 kr.

Lístky lze dostati u p. A. P. Zouzala, pokladníka spolku a vešer u kasy.

Školní děti nemají přístupu.

Tisk V. Göttsche a syn v Praze, Králův.

Jan Dvořák v roli Melichara z Jaroměřské inscenace Jiráska Jana Husa (1951). Foto V. Šustil.